VESTIGIA

Archeologie & Cultuurhistorie

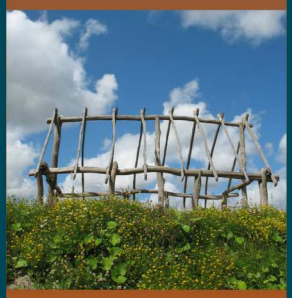

Archeologisch vooronderzoek ter plaatse van Het Kampje grenzend aan het 12e-eeuwse machtscentrum van de heren van Amstel in Ouderkerk aan de Amstel, gemeente Ouder-Amstel

Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)

V1425

Archeologisch vooronderzoek ter plaatse van Het Kampje grenzend aan het 12e-eeuwse machtscentrum van de heren van Amstel in Ouderkerk aan de Amstel, gemeente Ouder-Amstel

Ruimtelijk advies op basis van archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)

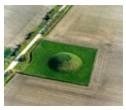

Rapportnummer:	V1425
Projectnummer:	V16-3346
ISSN:	1573 - 9406
Status en versie:	Definitief 2.0
In opdracht van:	Gemeente Ouder-Amstel
Rapportage:	R.M. van Heeringen, E. van der Klooster
Plaats en datum:	Amersfoort, 10 november 2016

Niets uit dit werk mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of op welke andere wijze dan ook, daaronder mede begrepen gehele of gedeeltelijke bewerking van het werk, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vestigia BV of gemeente Ouder-Amstel

Vestigia BV
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
telefoon 033 277 92 00
fax 033 277 92 01
info@vestigia.nl

Projectgegevens	
Initiatief	Centrumplan Het Kampje
Toponiem / locatie	Het Kampje
Plaats	Ouderkerk aan de Amstel
Gemeente	Ouder-Amstel
Provincie	Noord-Holland
Opdrachtgever	Gemeente Ouder-Amstel Postbus 35 1190 AA Ouderkerk aan de Amstel
Contactpersonen opdrachtgever	R. Keesom (projectleider Ruimtelijke Ontwikkeling; ron.keesom@ouder-amstel.nl); E. Smit (projectassistent ontwikkeling centrumgebied Ouder-Amstel; 020-3043389/06-25661288; eric.smit@duoplus.nl).
Oppervlakte plangebied	Ca. 9.942 m^2
Diepte grondwerkzaamheden	onbekend
Huidig grondgebruik	Bebouwing, openbare weg en openbaar groen
Onderzoeksmelding (Archis3)	4015545100
Soort onderzoek	Bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase)
Centrumcoördinaat van het plangebied	122.00/478.80
Kaartblad (1:25.000)	25G Amsterdam
Uitvoerder en documentatie	Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie*
Projectleider/Senior archeoloog	Dr. R.M. van Heeringen
Projectmedewerkers	E. van der Klooster MSc (fysisch geograaf) R.M. van Heeringen (archeoloog)
Uitvoering booronderzoek	6 oktober 2016
Bevoegd gezag	Gemeente Ouder-Amstel Postbus 35 1190 AA Ouderkerk aan de Amstel
Contactpersonen	R. Keesom/E. Smit (zie boven)
Gecontroleerd door	Vestigia (R.M. van Heeringen) d.d. 25-10-2016
Geaccordeerd door	Gemeente Ouder-Amstel d.d. 10-11-2016

Inhoudsopgave

Samenvatting en advies 5
Onderbouwing advies 9
1 Projectomgeving 9
1.1 Plangebied 9
1.2 Gemeentelijk beleid 9
1.3 Onderzoeksdoel en -methode 10
1.4 Toegankelijkheid plangebied 10
1.5 Leeswijzer 11
1.6 Woord van dank 11
2 Gebouwd erfgoed 13
2.1 Inleiding 13
2.2 Beth Haim 13
2.1 Amstelkerk 13
2.2 Kerkstraat 14
3 Archeologische verwachting 17
3.1 Landschappelijke ligging 17
3.2 Archeologische context 19
3.3 Historische geografische ligging 25
3.4 Gespecificeerde archeologische verwachting 27
4 Verkennend booronderzoek 29
4.1 Vraagstelling 29
4.2 Onderzoeksmethode 29
4.3 Resultaten veldonderzoek 30
4.4 Beantwoording onderzoeksvragen 32
5 Conclusie 33
5.1 Bureauonderzoek en veldwerk 33
5.2 Advies 33
Literatuur 37
Digitale bronnen 39
Bijlagen en kaarten 41

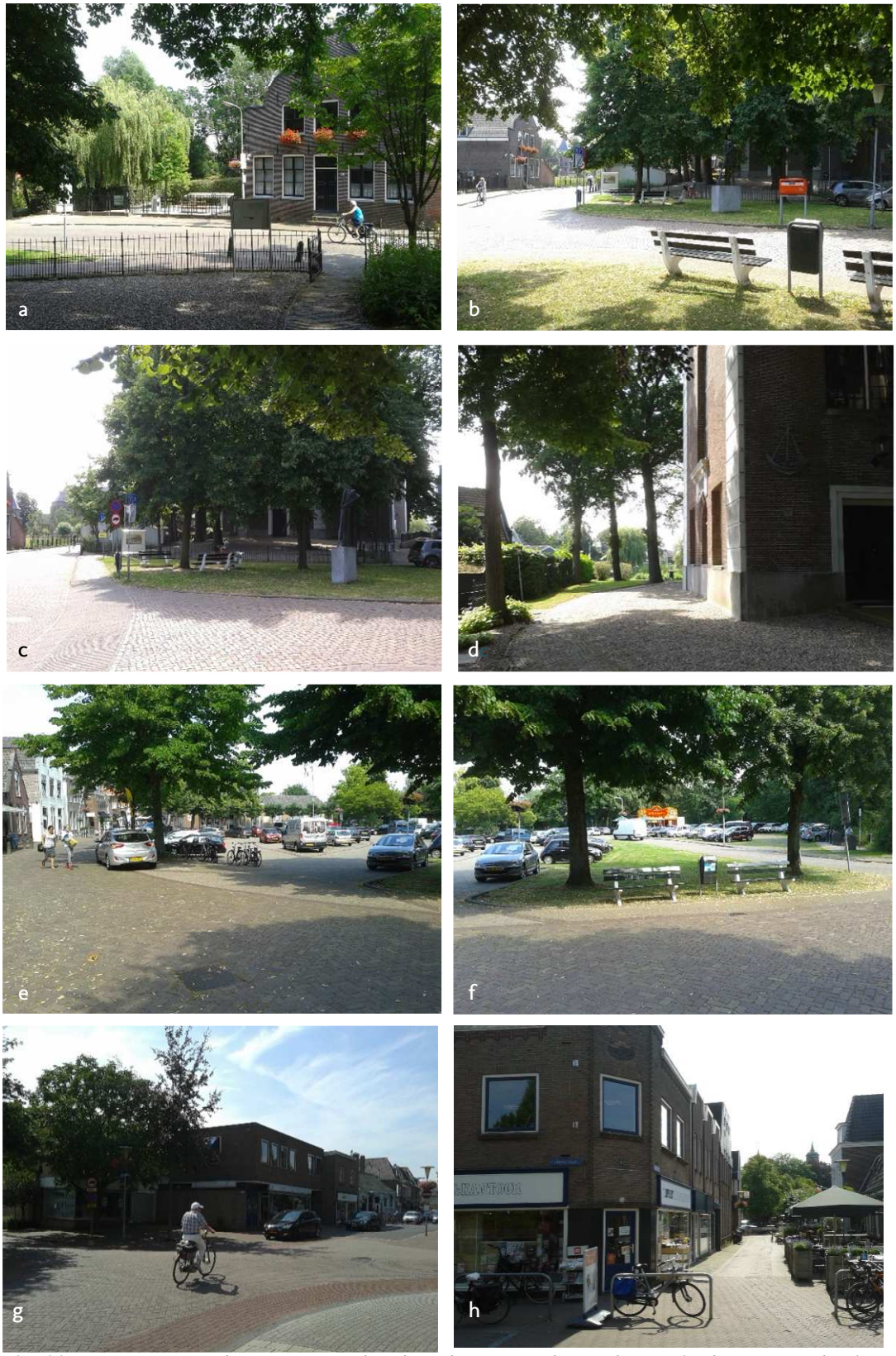

Afbeelding 1 Impressie van het projectgebied: a. de Kerkstraat naar het zuidoosten (Beth Haim; Vegahuis); b. idem naar het zuidwesten (tussen Vegahuis en Amstelkerk); c. Amstelkerk naar het zuidwesten; d. Amstelkerk naar het zuidwesten; e. Kerkstraat naar het noorden; f. Het Kampje met Korendragerstraat en poffertjessalon; g. hoek Korendragerstraat - Dorpstraat naar het zuidwesten; h. Dorpstraat richting Kerkstraat naar het zuiden. Bron: foto's Vestigia (21-07-2016).

Samenvatting en advies

De gemeente Ouder-Amstel denkt na over de herinrichting van het centrumgebied Het Kampje gelegen tussen de Dorpsstraat, Korendragerstraat, Achter Het Kampje en de Kerkstraat (*afbeelding 1*). De gemeente heeft Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* opdracht gegeven in kaart te brengen welke archeologische waarden in het geding zijn. Daartoe is een bureauonderzoek en een verkennend booronderzoek uitgevoerd.

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied in het dorpscentrum van Ouderkerk aan de Amstel nauw verbonden is met het ontstaan van Amstelland. Direct grenzend aan het plangebied ligt in het zuiden en oosten de Portugees-Israëlietische begraafplaats Beth Haim uit 1614. Daar ter plaatse bevinden zich de restanten van het motte-kasteel van de (voorzaten van de) heren van Amstel uit de tijd van de eerste ontginning van het omliggende gebied in de 11e/12e eeuw. Aan het plangebied grenst aan de west- en zuidwestzijde de oude dorpsbebouwing met de Amstelkerk waaronder zich een middeleeuwse voorganger bevindt die tot de ontginningstijd teruggaat. De aangetroffen tufsteen en boomkist-begravingen maken het aannemelijk dat zich in de omgeving ook een ontginningsnederzetting heeft bevonden.

In de vijftien verkennende boringen die in het plangebied zijn gezet, laten zich qua bodemopbouw drie typen onderscheiden (*kaart 4*). Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor oude, archeologisch relevante ophogingspakketten. Over de aanwezigheid van archeologische sporen uit de Middeleeuwen kan het verkennende booronderzoek geen uitsluitsel geven. In de top van de dekafzetting is alleen aardewerk en baksteen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. De drie bodemtypen kunnen als volgt worden omschreven:

1. Een dikke laag recent opgebrachte grond (ca. 80 tot 150 cm) met eronder een dekafzetting van siltige klei op veen. De kleilaag is vaak niet vermengd met de bovenliggende grond. De top van het onaangetaste veen ligt hier tussen ca. 2,99 tot 2,54 m -NAP (gemiddeld 2,79 m -NAP);

2. Een dunne laag recent opgebrachte grond (ca. 20 tot 40 cm) met eronder een dekafzetting van wisselende kleiige samenstelling. De top van het onaangetaste veen ligt hier tussen ca. 2,18 tot 1,90 m -NAP (gemiddeld 2,03 m -NAP). Sporen van een 'verzonken' voorburcht zijn niet aangetroffen.

3. Een zone nabij de kerk. Hier is in een boring een ca. 2,75 m dikke laag zand aangetroffen, waarbij de bovenste 0,4 m zeker antropogeen is. De resterende 2,35 m zand is ofwel sediment afgezet en ingesneden in het veen door getijdewerking ofwel een opvulling van een historische sloot. Het kleidek ontbreekt hier. De top van het veen ligt hier op ca. 3,65 m -NAP. Het veen is aangetast, hetzij door erosie door de getijdewerking, dan wel door het graven van een sloot. De laatste verklaring lijkt het meest waarschijnlijk omdat op korte afstand, onder de Amstelkerk, het veen ongestoord aanwezig lijkt te zijn.

Geconcludeerd kan worden dat in ieder geval in het gebied ter plaatse van de boringen met bodemtypen 1 en 2 een ongestoord veen- en kleioppervlak aanwezig is waarvan mag worden aangenomen dat deze in de ontginningsfase van Amstelland in gebruik kan zijn geweest. Sporen van een ontginningsnederzetting kunnen derhalve worden verwacht. Over het moment waarop de kleilaag is afgezet is geen nieuwe informatie verkregen.

Advies

De resultaten van het veldonderzoek in combinatie met het bureauonderzoek geven aanleiding tot het formuleren van het volgende advies met betrekking tot de eventuele vervolgstappen in het kader van de planontwikkeling. Er kunnen drie archeologisch relevante zones worden onderscheiden:

Zone A: Kampje-oostzijde (gebied van parkeerplaats ter weerszijden Korendragerstraat , poffertjessalon en het pad Achter Het Kampje/Elieserpad

Het meest opmerkelijke in deze zone is dat het oude veenoppervlak relatief hoog ligt (direct onder de 'bouwvoor') en niet (of slechts zeer dun) is afgedekt met een kleilaagje. Dat betekent dat het oude oppervlak uit de 11e eeuw ongestoord aanwezig is of kan zijn. Vanuit archeologisch beleidsmatig perspectief zijn er twee opties.
De optie van behoud *in situ* heeft de voorkeur. Dit is het algemene rijksbeleid in Nederland en sluit in het geval van Ouderkerk goed aan bij de historische ontwikkeling van het gebied sinds de 11e eeuw waarbij tot op heden geen gebouwen in steen zijn neergezet. Dit is dus een historisch kenmerk van het plangebied en bijna zeker terug te voeren op de oude eigendomsverhoudingen tussen de (voorzaten) van de heren van Amstel en de lokale overheid. Dit gegeven onderstreept het bijzondere karakter van het dorpscentrum. Het historisch karakter kan worden benadrukt door de middeleeuwse ruimtelijke inrichting een plaats te geven in het nieuwe ontwerp. Een infobord kan daarbij een nuttige functie vervullen. Het behoeft niet te conflicteren met een landschappelijke oplossing, bijvoorbeeld een klein park met een parkeerfaciliteit dat ruimtelijk is ingepast en waarbij de grond niet verder wordt geroerd en eventueel wordt opgehoogd.

De tweede optie is te kiezen voor een vorm van stedelijke herinrichting van het gebied. Het booronderzoek was niet bedoeld om uitsluitsel te geven of er archeologische sporen op/in het nu vastgestelde veen- en kleioppervlak aanwezig zijn. Dit kan alleen door het graven van één of meerdere proefsleuf/-sleuven (ca. 8-10% van het oppervlak). De uitvoering daarvan is eenvoudig omdat het archeologisch niveau vlak onder het maaiveld ligt.[1] De uitkomst kan twee kanten op wijzen: er wordt 'niets' aangetroffen, of er zijn archeologische sporen aanwezig, bijvoorbeeld in de vorm van 11e-eeuwse ontginningsboerderijen. In het eerste geval is er van archeologische zijde geen beperking meer voor nieuwbouw. In het tweede geval moet een vlakdekkende opgraving worden uitgevoerd van het te verstoren bebouwingsoppervlak.[2] De opgraving behoeft in tijd niet aansluitend aan het proefsleuvenonderzoek plaats te vinden, maar kan te zijner tijd worden meegenomen bij de realisatie van de nieuwe ruimtelijke ontwikkeling. Ook kan na het proefsleuvenonderzoek alsnog voor behoud *in situ* worden geopteerd. Indien voor proefsleuven wordt gekozen is het verstandig deze in een vroeg stadium van de planontwikkeling uit te voeren waardoor snel zekerheid wordt verkregen en een goede beleidsafweging kan worden gemaakt voor behoud of voor ontwikkeling.

Zone B: Het Kampje-noordzijde (Rabobank-complex)

Ter plaatse van deze zone heeft 17e/18e-eeuwse bebouwing gestaan. Het is niet bekend hoe diep bij de bouw van het 20e-eeuwse Rabobank-complex de bouwput is uitgegraven. Er is een enkele kleine kelder aanwezig. Bij herontwikkeling van het complex is het advies een vorm van archeologische begeleiding toe te passen. Het complex staat op houten funderingspalen. Het gebouw moet eerst worden gesloopt tot het huidige maaiveld, waarna onder archeologische begeleiding de nieuwe bouwput kan worden aangelegd

[1] Voor het proefsleuvenonderzoek moet een goedgekeurd Programma van Eisen worden opgesteld conform de geldende Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (versie 3.3 of 4.0). De kosten blijven beperkt, de doorlooptijd is enkele dagen (er kan dan niet worden geparkeerd en de grastegels moeten worden opgenomen en weer worden teruggelegd).
[2] Ook gezien de diepteligging niet financieel buiten proportie, maar wel veel ingrijpender, natuurlijk.

waarbij de palen niet of zeer voorzichtig worden getrokken. Daarbij behoeft dus bouwtechnisch niet dieper of anders te worden gegraven, alleen moet aan de archeologen gelegenheid worden gegeven 'mee te kijken' en opmetingen te verrichten. Hoewel het technisch bouwproces leidend is, betekent dat dus wel enige temporisering van het werk, maar wanneer ingepland is dit niet ingrijpend. En dit archeologisch werk kan goed worden mee begroot in de nieuwbouw.[3]

Zone C: Het Kampje-westzijde (ten westen van Korendragersstraat, Kerkstraat-zuidzijde, gebied voor de kerk

Hier zal een relatief dik ophogingspakket aanwezig zijn. Mogelijk is hier in een boring de historische sloot langs de Kerkstraat aangetroffen. Het is nog onduidelijk hoe het gebied precies geduid moet worden. Herinrichting van de openbare ruimte is geen probleem, alleen bij diepere grondwerken zoals (kabels, leidingen, riolering e.d.) is mogelijk een vorm van een beperkte archeologische begeleiding aan de orde.

Algemeen

Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische ‘toevalsvondst’ wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van het grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Ouder-Amstel.

[3] Voor de archeologische begeleiding moet een goedgekeurd Programma van Eisen worden opgesteld conform de geldende Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (versie 3.3 of 4.0).

Afbeelding 2 Topografische kaartbeelden van het plangebied en omgeving over de periode 1855-2015. Bron: www.topotijdreis.nl.

Onderbouwing advies

1 Projectomgeving

1.1 Plangebied

De gemeente Ouder-Amstel denkt na over de herinrichting van het centrumgebied Het Kampje gelegen tussen de Dorpsstraat, Korendragerstraat, Achter Het Kampje en de Kerkstraat (*kaart 1*; *afbeelding 1*). In het noorden omvat het plangebied oudere nieuwbouw van het voormalige Rabobank-complex (ruwweg ca. 3.000 m^2) en in het zuiden het dorpsplein annex parkeerplaats en het oostelijk daaraan grenzende gebied waar een poffertjessalon staat opgesteld en waar ook geparkeerd kan worden (ca. 7.000 m^2). Het gebied ligt ter plaatse van de wegen relatief hoog (0,8 m -NAP), maar tussen de wegen bijna een meter lager (1,6 -NAP). Het wegtracé van het verlengde van de Korendragerstraat dwars over de open ruimte naar het zuiden is een relatief nieuwe straat (1986) en behoort niet tot de historische weginfrastructuur (*afbeelding 2*). Het Rabobank-complex bestaat uit samengestelde bebouwing aan de Kerkstraat 70, Dorpsstraat 1, 3 en 5A, en de Korendragerstraat 1 en 3. De bouw en verbouwingen van de verschillende samenstellende panden dateren van de vijftiger jaren van de vorige eeuw tot circa 2010. De gebouwen zijn onderheid met houten palen, al dan niet met oplangers. De lengte van de palen ligt tussen 8 en 12 m, waaruit valt af te leiden dat ze tot in het Pleistoceen reiken. Er zijn enkele kelders aanwezig, de diepte van de oorspronkelijke bouwkuipen is niet goed na te gaan.[4]

Direct grenzend aan het plangebied ligt in het zuiden en oosten de Portugees-Israëlietische begraafplaats Beth Haim. Ter nagedachtenis van de afschaffing van de slavernij is in 2003 een standbeeld onthuld van de eerste tot slaaf gemaakte Afrikaan in Nederland. Deze slaaf Elieser ligt begraven op Beth Haim. Het pad Achter Het Kampje tussen Het Kampje en de begraafplaats is toen omgedoopt tot Elieserpad. Het standbeeld staat aan het begin van dit pad.

Aan het plangebied grenst aan de west- en zuidwestzijde de oude dorpsbebouwing met de hervormde kerk (Amstelkerk). Het dorp is nauw verbonden met het ontstaan van Amstelland. Onder de Amstelkerk bevinden zich middeleeuwse voorgangers die teruggaan tot de 12e eeuw en ter plaatse van Beth Haim bevinden zich de restanten van het motte-kasteel van de heren van Amstel en hun voorzaten uit de tijd van de ontginning van het omliggende gebied in de 11e-12e eeuw.

De gemeentelijke opdracht is voorafgaand aan de ruimtelijke ontwikkeling binnen de grenzen van het plangebied in kaart te brengen welke archeologische waarden mogelijk in het geding zijn.

1.2 Gemeentelijk beleid

Uitgangspunt voor het archeologische vooronderzoek is het beleid van de gemeente Ouder-Amstel. De gemeente beschikt niet over een archeologische beleidskaart. Dit betekent dat de Erfgoedwet 2015 en de Monumentenwet 1988 onverkort van toepassing zijn, hetgeen inhoudt dat ruimtelijke ontwikkelingen met een oppervlakte groter dan 100 m^2 en die dieper reiken dan 0,3 m archeologieplichtig zijn. Dit houdt in dat de gemeente gehouden is eventueel aanwezige archeologische waarden binnen het plangebied in beeld te brengen. En indien een of meerdere behoudenswaardige vindplaats(en) aanwezig blijken te zijn, deze in de bodem te behouden (behoud *in situ*) of nader te laten onderzoeken door middel van een opgraving.

[4] Informatie Stroomlijnrapport en bouwtekeningen ontvangen via de gemeente (d.d. 29-09-2016; E. Smit).

De gemeente beschikt over een beeldkwaliteitsplan uit 2003 en heeft een Erfgoedvisie.[5] Het centrumgebied heeft bestemmingsplan technisch een dubbelbestemming (Waarde-Cultuurhistorie) en valt onder het beschermde stads- en dorsgezicht Ouderkerk aan de Amstel (*afbeelding 3*).[6]

In de toelichting op de aanwijzing tot beschermd dorpsgezicht worden de uitgangspunten van het beschermingsbelang geformuleerd. Doel van de aanwijzing is, de karakteristieke met de historische ontwikkeling samenhangende structuur en ruimtelijke kwaliteit van het gebied te onderkennen als zwaarwegend belang bij de verdere ontwikkelingen binnen het gebied. De aanwijzing beoogt op die wijze

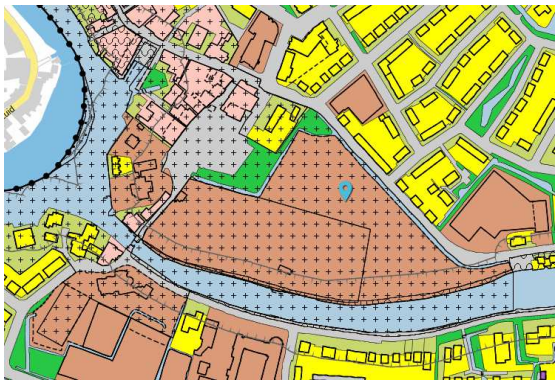

Afbeelding 3 Bestemmingsplan Ouderkerk met dubbelbestemming Cultuurhistorie ('plusjes'). Bron: www.ruimtelijkeplannen.nl.

een basis te geven voor een ruimtelijke ontwikkeling, die inspeelt op de aanwezige kwaliteiten, daarvan gebruik maakt en daarop voortbouwt.

Tot slot kan worden opgemerkt dat binnen de gemeente het Cultuurplatform Ouder-Amstel (CPOA) actief is.[7] Het cultuurplatform bundelt alle verenigingen en stichtingen die waken over de kwaliteit van de historische omgeving.

1.3 Onderzoeksdoel en -methode

Doel van het archeologisch vooronderzoek is vast te stellen of er in het plangebied sprake is (of kan zijn) van archeologische vindplaatsen die door de eventueel voorgenomen bouwwerkzaamheden verstoord dreigen te worden en, indien mogelijk, uitspraken te doen over de waarde hiervan in termen van fysieke en inhoudelijke kwaliteit zoals zeldzaamheid en gaafheid. Hiertoe is eerst een bureauonderzoek verricht, waarbij voor het plangebied een specifiek archeologisch verwachtingsmodel is opgesteld. In aanvulling op het bureauonderzoek is een verkennend archeologisch booronderzoek verricht waarbij de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken van het plangebied zijn getoetst. Het onderzoek is door Vestigia *Archeologie & Cultuurhistorie* uitgevoerd volgens de richtlijnen van de Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3; zie *bijlage 2*). Voor het inventariserend veldwerk is een Plan van Aanpak (PvA) op gesteld.[8] Op basis van deze bevindingen is vervolgens een advies geformuleerd in het kader van de cyclus van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ).

1.4 Toegankelijkheid plangebied

Voor de betreding van het onderzoeksgebied zijn naar verwachting geen bijzondere belemmeringen aanwezig. Wel bestaan binnen het plangebied voor de uitvoering van het booronderzoek vermoedelijk

[5] Erfgoedverordening Ouder-Amstel 2016 vastgesteld in gemeenteraad Ouder-Amstel d.d. 6 oktober 2016, besluitnummer 2016-40
[6] BRO 2013; Croonen 2003, bijlage A; RDMZ 1990.
[7] www.cultuurplatformouder-amstel.nl.
[8] Weerheijm 2016.

beperkte mogelijkheden als gevolg van bestaande bebouwing en verharding. In verband met de ligging van kabels en leidingen is voorafgaand aan het veldonderzoek een KLIC-melding uitgevoerd.

1.5 Leeswijzer

Voordat in het kader van het bureauonderzoek de gespecificeerde archeologische verwachting voor het plangebied wordt opgesteld, wordt gezien het historische karakter van de dorpskern in *hoofdstuk 2* en *hoofdstuk 3* vrij uitvoerig ingegaan op de gebouwde omgeving en de archeologische en historisch-geografische ontwikkeling rondom het plangebied. De gespecificeerde archeologische verwachting vormde de basis voor het booronderzoek dat in *hoofdstuk 4* aan de orde komt. *Hoofdstuk 5* bevat de conclusie met een beleidsadvies.

1.6 Woord van dank

Van de kant van de gemeente kan worden genoemd de soepele samenwerking met R. Keesom, E. Smit en K. Stuijt bij het uitvoeren van de opdracht, met name ook voor de assistentie bij het veldwerk in de openbare ruimte. Van de zijde van de archeologische en historische verenigingen waren zeer behulpzaam P. Hoogers (AWN Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie, afd. 5: Amsterdam en omstreken), A. de Boer (Archeologische Werkgroep van de Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel) en J. Ruhé (Archeologische Werkgroep van de Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel). Laatstgenoemde heeft ook in het veld gewaardeerde hulp geboden.

2 Gebouwd erfgoed

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst kort ingegaan op de gebouwde omgeving omdat het plangebied binnen het historische centrum van Ouderkerk is gelegen en de historische bebouwing van invloed is op de archeologische verwachting. Besproken wordt de begraafplaats Beth Haim, de Amstelkerk en de Kerkstraat.

2.2 Beth Haim

Direct ten zuiden en oosten grenzend aan het plangebied ligt de Portugees-Israëlietische begraafplaats Beth Haim. De begraafplaats heeft een oppervlak van ca. 4 ha. In bijna 400 jaar is de begraafplaats met ca. 28.000 graven in oorspronkelijke staat gebleven. De entree ligt naast het Vegahuis, de bewaarderswoning (1838), aan de Kerkstraat. Het Rodeamentoshuis (1705) ligt bij de poort die via het water van de Bullewijk toegang tot de begraafplaats geeft.

Door de Portugees Israëlitische Gemeente werd in 1614 een '*hoffstede met een stenen kamer, hoijhuijs, ghenaemt het huijs ter Amstel, mette boomgaert*' in Ouderkerk gekocht voor de inrichting van de begraafplaats.[9] Dit oudste deel van het '*Joode Kerckhof*', nu Beth Haim ('Huis des Levens') geheten, staat afgebeeld op een kaart uit 1636 (*afbeelding 4a*).[10] De stenen kamer is in 1643 gesloopt. Na enkele kleinere uitbreidingen in 1663 (met de locatie van de afgebrande herberg '*Gouda*' t.o.v. de kerk, zie *afbeelding 4a*) en 1671 (met een smalle strook grond ten oosten van de begraafplaats), werd in 1690/1691 de boerderij '*De Haagh*' met omliggend land gekocht (*afbeelding 4a*, ten oosten van het kerkhof: boerderij Albert van Rieck). Het betrof deels hofland, behorende tot de grafelijke domeinen en beleend door de Staten van Holland. De locatie van de boerderij was eind 17e eeuw nodig voor het dodenbestel en werd in 1701 afgebroken. Ter plaatse werd in 1705 het *Casa de Rodeamentos* gebouwd.

In verband met de voorzetting van de agrarische activiteit liet de Portugees-Israëlietische Gemeente in 1699 aan de noordzijde van het perceel met toponiem De Haagh een langhuis-boerderij bouwen.[11] Deze hoek stond in 1747 bekend als *Het Kampje* (*afbeelding 4b*, nrs. 2, 3 en 4). In 1869 werd in de Begrafeniswet bepaald dat de afstand van een begraafplaats tot de bebouwde kom 35 meter moest bedragen. Daarop volgde een discussie met de gemeente of *Het Kampje* binnen of buiten de bebouwde kom lag. In 1894 werd door Gedeputeerde Staten bepaald dat het laatste het geval was. Uiteindelijk is er nooit begraven en is het gebied aan de gemeente verkocht. Vanwege ruimtegebrek is in 1923 een deel van de begraafplaats ten oosten van het *Rodeamentos*-huis opgehoogd waardoor opnieuw begraven kon worden (zie het AHN-beeld in *afbeelding 8*).

2.1 Amstelkerk

De Protestantse Amstelkerk is in de periode 1773-1775 gebouwd als Hervormde kerk. Het grondplan vormt een Grieks kruis naar een neoclassicistisch ontwerp van de Amsterdamse stadsbouwmeester Jacob Eduard de Witte (1738-1809). Ouderkerk viel als deel van Ouder-Amstel indertijd onder Amsterdam. In de klokkentoren hangt een kerkklok uit 1603 van Cornelis Ammeroy. Het huidige orgel stamt uit 1865 en is gebouwd door de Amsterdamse orgelbouwer Pieter Flaes. De kerk, de pastorie, de theekoepel in de tuin, de hekwerken van de kerk, de wagenschuur en de 'diaconiewoningen' bij de kerk staan op de

[9] Gaasterland/van der Velden 2014, 14; van Bloemen 2014.
[10] Detail van de kaart van Waver, Waverveen en Botshol van Danckertsz de Rij uit 1936 (1629?: RDMZ 1990; Gaasterland/van der Velden 2014, 14; Abrahamse/Kosian/Schmitz 2012, 23).
[11] Nu rijksmonument aan de Dorpstraat 1 (mon.nr. 31954), nu De Haegh, voorheen ook Somberzicht genoemd.. Bron tekst: http://www.historischamstelland.nl/ontdekken/monumenten-ouder-amstel/boerderijen/de-haegh.

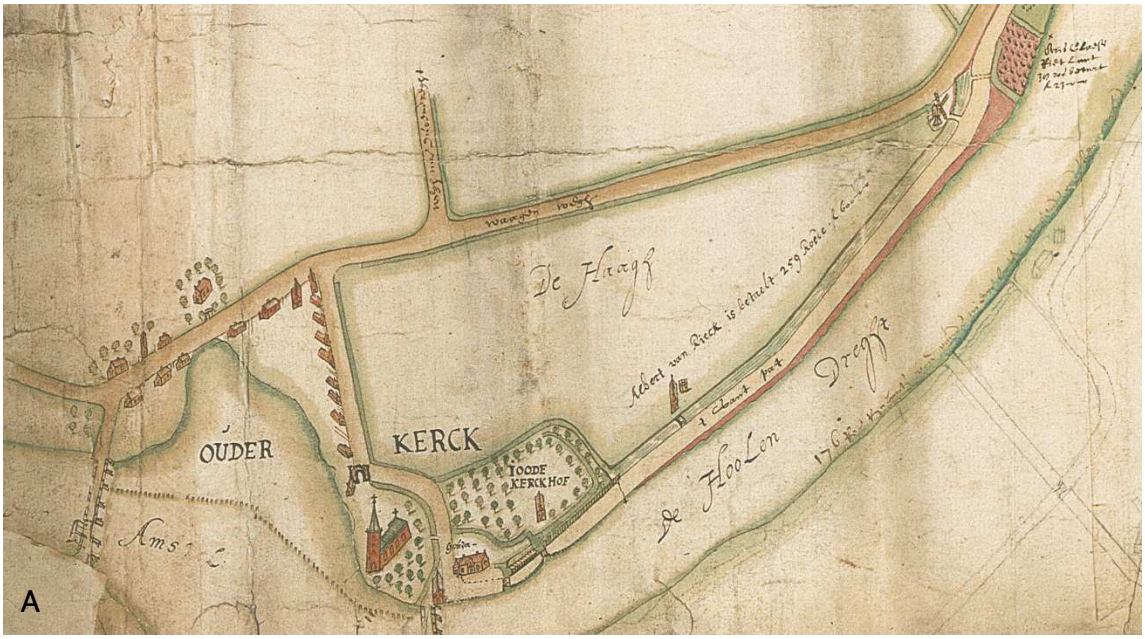

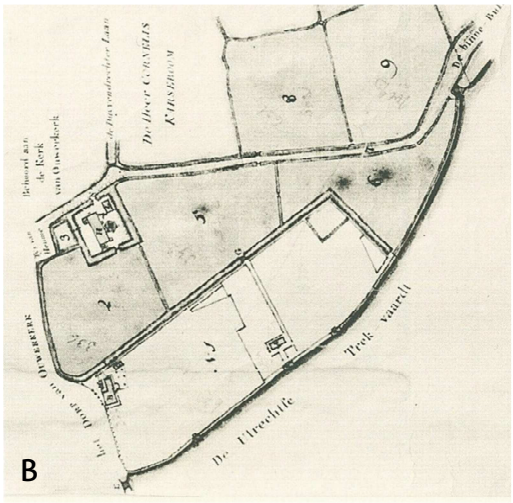

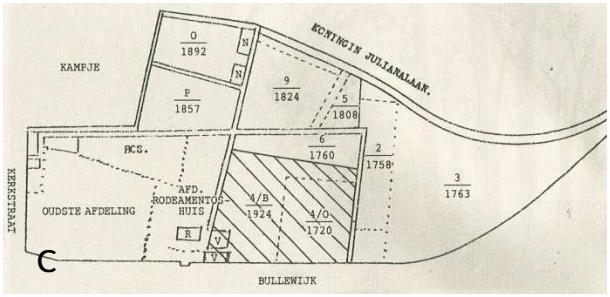

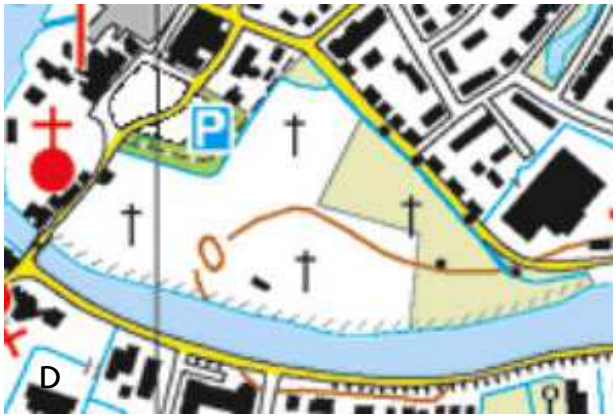

Afbeelding 4 A: het centrum van Ouderkerk in 1636; B: Het Kampje (nr. 2) in 1757; C: ingebruikneming begraafplaats; D: huidige situatie. Bronnen (resp.): Abrahamse *et al.* 2012,23; Gaasterland/van der Velden 2014, 14; van Bloemen 2014, 10-11.

rijksmonumentenlijst en maken deel uit van het beschermd dorpsgezicht van Ouderkerk aan de Amstel. De bijgebouwen dateren van omstreeks 1880. De Amstelkerk staat op de plek van de oudste kerk van Amstelland (zie *paragraaf 3.2*).

2.2 Kerkstraat

De huidige bebouwing aan de Kerkstraat 1-9, tegenover Beth Haim, dateert grotendeels uit 1900, alleen Kerkstraat 3 heeft een datering van 1733.[12] Het verenigingsgebouw naast van de Amstelkerk (Kerkstraat 12)

[12] https://bagviewer.kadaster.nl/.

is in 2006 vernieuwd.[13] Ook de huizen aan de noordzijde van de Kerkstraat zijn niet ouder dan 1900, velen zijn zelfs van naoorlogse datum. Het laatste huis, op de hoek met de Dorpstraat, is uit 1955. Dit laat echter onverlet dat de op oude kaarten vanaf de 16e eeuw aan de noordzijde getekende bebouwing altijd al als aaneengesloten staat ingetekend (zie hiervoor *afbeelding 4A* en *5*).

Afbeelding 5 Amstelland in 1555. Rechts Ouderkerk met kerk en huizenrij die via de Amstel verbonden is met Amsterdam (links). Bron: Abrahamse/Schmitz 2011 (Stadsarchief Dordrecht/DiEP).

Gevoeglijk kan dus worden aangenomen dat de dorpsbebouwing hier van oudsher was gelokaliseerd. Vanaf wanneer dit precies was, is niet met zekerheid te zeggen. Opmerkelijk is dat aan de zuidoostzijde van de Kerkstraat geen bebouwing aanwezig was. Waarschijnlijk hangt dit samen met de bezitsverhoudingen ter plaatse van de zijdwende (zie *hoofdstuk 3*). Op de kadastrale minuut uit 1811-1832 is ten zuiden van de Kerkstraat, in het uiterste noorden op de hoek met de Dorpstraat, wel een gebouw aanwezig (*afbeelding 5*, links). Deze bebouwing dateert dus op zijn vroegst uit de tweede helft van de 17e eeuw.
De in dit hoofdstuk kort besproken historische bebouwing zien we als karakteristieke elementen terug op de tekening van de voormalige Rijksdienst voor de Monumentenzorg welke als onderlegger diende voor het beschermde dorpsgezicht (*afbeelding 6*, rechts; zie *paragraaf 1.2*).

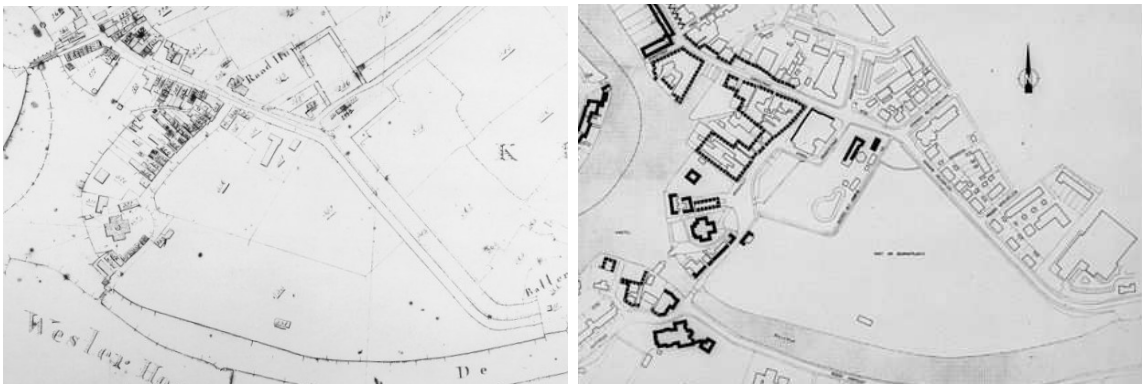

Afbeelding 6 Kadastrale minuut 1830 (links) en Historisch-Ruimtelijke Waarderingskaart 1990 (1984) (dikke lijn: rooilijn, bebouwingsschaal en historische bebouwingsbeeld; dikke streepjeslijn: rooilijn, historisch bebouwingsbeeld; dunne lijn: rooilijn. Bron: RDMZ 1990; www.cultureelerfgoed.nl.

[13] Om niet navolgbare redenen zonder archeologisch onderzoek, zie: de Bont 2014, 212; Hoogers 2006.

3 Archeologische verwachting

3.1 Landschappelijke ligging

Het plangebied ligt in het westelijk veengebied[14] en is daarnaast beïnvloed door rivierafzettingen van de Amstel en heeft onder getijde invloed gestaan. De invloed van deze laatste twee componenten wordt met name aan de zuidzijde van het plangebied verwacht.

Een in 1990 gezette boring aanwezig in de DINO-database (boring 25G1410) geeft de geologische opbouw van de ondergrond op ca. 50 m ten noorden van het plangebied.[15] Op basis hiervan wordt een 70 cm-dikke ophoging verwacht van zand en klei die rust op Hollandveen. Deze veengroei vanaf hoofdzakelijk het Midden-Subboreaal[16] reikt tot ca. 4 m beneden maaiveld. Over het algemeen worden buiten de bebouwde kom ten noorden van het plangebied dan ook veengronden verwacht met een kleiig moerige bovengrond of een kleidek.
De diepere ondergrond onder het Hollandveen bestaat uit zware kleien (zwak siltige kleiien) van het Laagpakket van Wormer (marine afzettingen uit het Atlanticum) die rusten op een ca. 60 cm dikke laag Basisveen (veengroei in de periode Pre-Boreaal/Boreaal).[17] Vanaf ca. 8 m beneden maaiveld worden de Pleistocene afzettingen (dekzand) verwacht.
In 1975 zijn er twee boringen verricht langs de Kerkstraat in het plangebied door Tjaden Adviesbureau voor grondmechanica uit Alkmaar. Op basis van deze boringen heeft dhr. P. Roos van de Historische Vereniging Wofgerus van Aemstel profielen getekend (*afbeelding 7*, links).[18]
De diepere bodemopbouw is vergelijkbaar, maar aan het maaiveld zijn de ophogingslagen 2,5 tot 3 m dik.

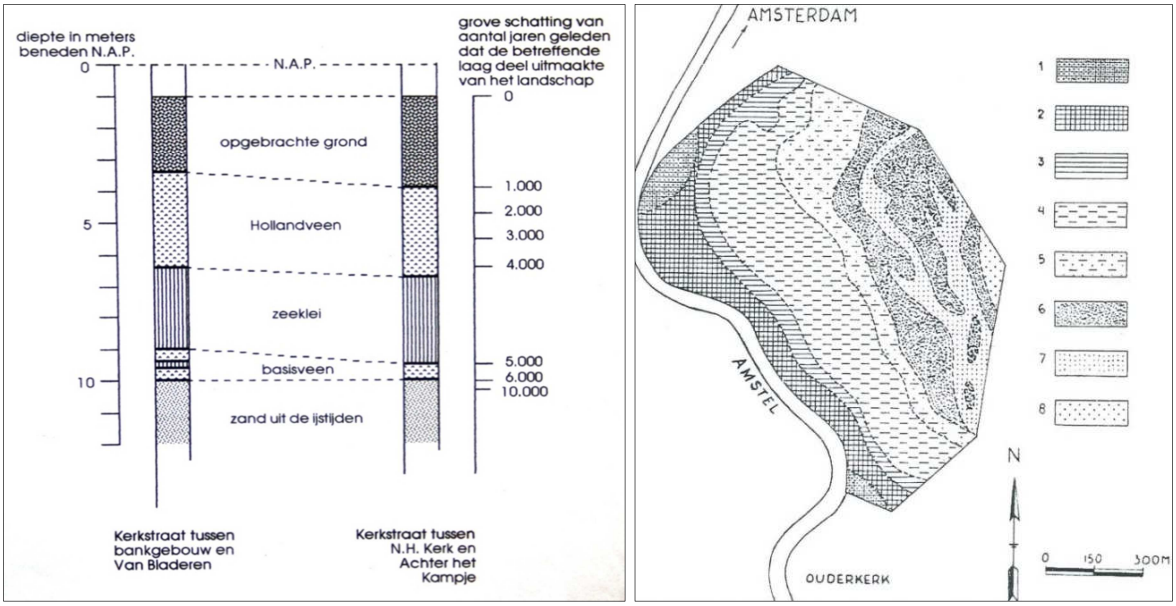

Afbeelding 7 Links: twee schematische bodemprofielen uit 1975. Rechts: bodemkaart van de oostelijke Amsteloever ten noorden van Ouderkerk, 1) 60 cm klei op kleiig veen, 2) 45 cm klei op slibhoudend houtveen, 3) iets slibhoudend houtveen, 4) slibarm houtveen, 5-8) overige venen, zonder slib- of kleicomponent. Bron: De Bont 2014, 225 (8.41); legenda: Bennema 1949 in Jongmans *et al.* 2015.

[14] Berendsen 1996.
[15] https://www.dinoloket.nl.
[16] Berendsen 1996 (vorming van het Land).
[17] Berendsen 1996.
[18] De originele beschrijving van de 12 m diepe boring bij de N.H. kerk op 24-04-1975 is opgenomen *Speuren en Ontdekken. Historisch Nieuwsblad van Ouder-Amstel* 8, nr. 2 (1992); zie ook het archief van de Historische Vereniging nr. P.I.B. 140 uit 1975.

Ten westen en zuiden van het plangebied liggen respectievelijk de Amstel stroomgordel en de Bullewijk stroomgordel (*kaart 2*).[19] Over de ontstaansgeschiedenis van de Amstel en daarmee inherent ook de Bullewijk wordt al langere tijd discussie gevoerd.[20]

Op de paleogeografische kaart van de Rijn-Maasdelta wordt de Amstel niet beschouwd als een Rijnstroom maar als een veenontwateringsstroom die afwatert richting het (Oer-)IJ.[21] Het Oer-IJ vormde als estuarium de monding van de toenmalige noordelijke Rijntak richting de Noordzee, eerst ter hoogte van Beverwijk, later ter hoogte van Castricum. Omstreeks het begin van de jaartelling verlandde het systeem en raakte het deels met veen overgroeid. In de Vroege Middeleeuwen ontstaat achter de gesloten Hollandse kust het IJ als getijdegebied van en steeds groter wordende IJsselmeergebied (Flevomeer/ Almere/Zuiderzee).[22]
Ondanks dat de Amstel en Bullewijk veenstromen zijn kan tijdens hoogwater vanuit het Angstel systeem sediment zijn afgezet. Om die reden zijn beide wateren aangeduid als crevasses (hoogwaterdoorbraken) van het Angstel systeem, een noordtak van de toenmalige Rijn. De geologische begin- en einddatering van de Amstel en Bullewijk stroomgordels zijn dan ook gekoppeld aan dit Angstel systeem als benedenstroomse voortzetting van de Oude Aa en de Utrechtse Vecht. Het Angstel systeem was watervoerend van ongeveer 2857 jaar tot 1577 jaar geleden (1000 voor Chr. tot 400 na Chr.). Het benedenstroomse deel van de Amstel is langer actief gebleven, hetgeen wordt aangeven op basis van pollen in de buurt van het stadscentrum van Amsterdam. De afdamming van de Amstel en daarmee het einde van de invloed vanuit het IJ heeft tussen 1265 en 1275 na Chr. plaatsgevonden.[23]
De Gans meldt dat tussen 2500 en 2400 jaar geleden de hoofdafvoer van de Angstel/Amstel naar de Vecht verplaatste. Op basis van die gegevens kan geconcludeerd worden dat de Amstel een rivier was over een periode van ca. 400 jaar en daarna pas een veenstroom met een 'hoogwateroverloop' werd.[24]

De Bont (2014, 2015) stelt dat er rond 800 na Chr. twee Amstelstromen waren. Een veenkussen scheidde beide Amstelstromen. Hierdoor stroomde het water vanaf de Watergraafsmeer in zuidelijke richting af. Ten noorden van de Stopera zou het veenkussen in noordelijke richting afwateren. Het tussenliggende rechte stuk van de Amstel zou tussen de 11e en 13e eeuw gegraven zijn.
De Gans (2015) spreekt deze beweringen tegen. Ter hoogte van de 'zuidelijke Amstel' zijn de dekafzettingen niet ingesneden in het Laagpakket van Wormer. Daardoor zou de 'zuidelijke Amstel' geen klei voor de dekafzettingen kunnen vormen. Daarnaast laten pollenmonsters zien dat de dekafzettingen ter hoogte van de 'zuidelijke Amstel' afgezet moeten zijn door de Rijn over een periode tussen het Laat-Subboreaal (ca. 3000 jaar geleden) tot 1000 na Chr. en mogelijk zelfs langer, omdat de bovenste 50 cm van het sediment niet onderzocht is op pollenmonsters. Langs de 'zuidelijke Amstel' komt eutroof veen voor en dat strook niet met het idee dat de Amstel slechts een kleine rivier was in het veen.
De gegraven loop wordt bovendien tegengesproken, omdat de diepte van de ingesneden rivierafzettingen en de breed afgezette dekafzettingen niet stroken met een later gegraven kanaal.

Hoe het ook zij, langs de oevers van de oorspronkelijke veenstroompjes van de Amstel en de Bullewijk zal sediment tot afzetting zijn gekomen, eventueel in de vorm van bescheiden oeverwallen. Een kleidek strekt zich ten noorden van Ouderkerk langs de oostoever over enkele honderden meters uit en neemt snel af in de richting van het veengebied (*afbeelding 7*, rechts). Het is niet duidelijk in hoeverre deze afzetting van prehistorische ouderdom is of dateert uit de Volle Middeleeuwen. Dicht bij de Amstel heeft

[19] Cohen *et al.* 2012, resp. nrs. 403, 429.
[20] Zie recentelijk: Kluiving/Borger 2015; de Bont 2015; Kranendonk/Kluiving/Troelstra 2015.
[21] Cohen *et al.* 2012
[22] Jongmans *et al.* 2015; Vos/de Koning/van Eerden 2015.
[23] Cohen *et al.* 2012; de Bont 2014.
[24] De Gans 2015.

de getijdewerking tot ca. 2 à 6 m aan zand en/of humeuze klei afgezet en is het veen deels tot geheel weggeslagen.[25] Bij een meanderend water is de kracht van het water is het sterkst in de buitenbocht, specifiek in de meest stroomafwaarts gelegen helft van de buitenbocht.[26] Het plangebied ligt in die bocht bij water dat vanuit het zuiden komt (vanaf het Angstel systeem, al is de kracht van dit systeem beperkt). Bij water dat vanuit het noorden komt (getijdeinvloed) ligt het plangebied aan de iets minder erosieve kant (stroomopwaarts gelegen deel van de buitenbocht).

Ook langs de Bullewijk heeft dit proces plaatsgevonden, al laten de geologische boringen veel variatie over korte afstand zien: ofwel ca. 1 m dikke zwak zandige kleien op veen (oeverafzettingen)[27] ofwel is het Hollandveen geheel (ca. 5 m) weggeslagen en vervangen door siltige kleien.[28] De geologische boringen zijn veelal direct langs het water gezet, de dikte van de dekafzettingen in het plangebied is lastig te voorspellen. In boringen die ten zuiden van de Bullewijk gezet zijn op enige afstand van het water kan vermoed worden dat de 70 cm dikke ophogingen in het plangebied echter ook afzettingen van het Angstel-systeem kunnen zijn.[29]

Zoals hierboven beschreven kan concluderend worden gesteld dat de ouderdom van de dekafzettingen onduidelijk is. De Gans meldt dat op basis van een nabijgelegen pollenmonster de kleien zijn afgezet door de Rijn tussen 3000 jaar geleden en 1000 na Chr., al is de Amstel volgens hem sinds ca. 2500 jaar geleden enkel een rivierloop bij hoogwater. De Bont veronderstelt dat de afdekkende klei in het laatste kwart van de 12e eeuw tot afzetting is gekomen vanuit het IJ en/of het Almere, de latere Zuiderzee. In die periode nam de omvang van beide wateren toe ten gevolge van overstromingen en stormvloeden (onder andere in 1164, 1170 en 1196).[30]

3.2 Archeologische context

Er zijn ter plaatse van het plangebied in principe vier boven elkaar gelegen lagen met een archeologische verwachting aanwezig:

1. Het oudste en daarmee diepste niveau ligt op ongeveer op 8 m beneden het maaiveld en bevindt zich in de top van Pleistocene dekzand met een verwachting op (zeer sporadische) sporen en vondsten uit het (Laat) Paleolithicum/Mesolithicum (vóór 9800 tot 4900 v. Chr.);
2. Door de zeespiegelstijging heeft zich nadien een dik pakket veen gevormd. Tijdens een transgressiefase is in dit veengebied klei afgezet (Laagpakket van Wormer). Hierin heeft zich een patroon van brede en smalle kreken ontwikkeld in een wad- en kwelderlandschap. De top ligt ter hoogte van het plangebied op 4 m beneden maaiveld. In omliggende polders in Noord-Holland en Utrecht ligt dit fossiele landschap door de erosie van het later gevormde veen aan het oppervlak. Op de oeverwallen van de bredere kunnen sporen van bewoning worden aangetroffen uit het Neolithicum (5300-2000 v. Chr.). Op dit moment is het inzicht in deze bewoningsfase in 'Midden-Holland' nog uiterst gering;[31]
3. Na de onder punt 2 genoemde kleiafzetting zet de veenontwikkeling door tot in de IJzertijd (800-12 v. Chr.) en de Romeinse tijd (12 v. Chr.-450 na Chr.). Mogelijk is nabij de veenrivier ter plaatse van de huidige Amstel menselijke activiteit ontplooid. Deze wordt echter laag ingeschat omdat de bewoning zich

[25] DINO-loket boring 25G - 2737, -2766
[26] Berendsen 1996 - vorming van het land
[27] DINO-loket boring B25G-2063
[28] DINO-loket boring B25G-1409
[29] DINO-loket boring B25G-1413
[30] Zie voor de detail discussie de Bont 2014; zie bijvoorbeeld ook de kaartbeelden van de landschappelijke situatie in Numan 2005, 46-47.
[31] Zie voor een recent inzicht in de problematiek voor het gebied van bijvoorbeeld het gebied rond Mijdrecht: Schrijvers/van Heeringen 2016; Een introductie op de landschapsontwikkeling wordt gegeven door: Abrahamse/Kosian/Schmitz 2012, 10-17..

zal hebben geconcentreerd nabij het Vecht/Angstel riviersysteem die voor een veel betere ontwatering zorgde.[32]
4. De veenontwikkeling zet zich na het begin van de jaartelling ononderbroken voort tot in de Volle Middeleeuwen. Uiteindelijk wordt vanaf de 11e eeuw dit (hoog)veengebied ontgonnen vanaf de oostoever van de Amstel. Langs de oevers van de Amstel vormde zich een dun kleidek (*afbeelding 7*). Verondersteld wordt dat deze klei in het laatste kwart van de 12e eeuw tot afzetting is gekomen vanuit het IJ en/of het Almere, de latere Zuiderzee. In die periode nam de omvang van beide wateren toe ten gevolge van overstromingen en stormvloeden (zie *paragraaf 3.1*).[33] De klei kan echter ook volledig of mede zijn afgezet door het Angstel/Amstel systeem vanaf ca. 3000 jaar geleden.

In dit bureauonderzoek zal verder worden ingezoomd op de archeologische verwachting voor de laatste genoemde laag, de periode vanaf de grote ontginningen in de 11e/12e eeuw. In het plangebied in het centrum van Ouderkerk is recent geen archeologisch (voor)onderzoek uitgevoerd dat kan worden gebruikt voor het bepalen van de verwachting binnen het plangebied.[34] In het kader van de ontwikkeling van het centrum ten noorden van de Dorpstraat is in 2003 een historisch-archeologische waarderingskaart gemaakt. Hiervoor is geen veldonderzoek uitgevoerd. Het Kampje staat als archeologisch aandachtsgebied aangegeven.[35] De historische kern van het dorp is als AMK-terrein van hoge archeologische waarde aangewezen op grond van de historische kaart uit 1849-1859, schaal 1:25.000 (*kaart 3*, AMK-terrein 14548). Het terrein 1920 op *kaart 3* betreft een AMK-terrein van archeologische waarde (oudste deel Beth Haim).

Allereerst wordt aandacht besteed aan de verhevenheid waarop de Amstelkerk staat en vervolgens aan de centraal gelegen verhoging op het oudste deel van Beth Haim.

De kerkheuvel

Funderingsonderzoek tijdens herstelwerkzaamheden van de huidige Amstelkerk in 1952 heeft uitgewezen dat sinds de (11e)/12e eeuw ter plaatse van de verhevenheid waarop de Amstelkerk staat (zie *paragraaf 2.3*) twee en waarschijnlijk drie eerdere kerkgebouwen hebben gestaan (*kaart 3*, waarnemingsnummers 33963 en 33964):[36]

Periode III

De jongste voorganger van de Amstelkerk was een bakstenen kerk (*afbeelding 8*). Het betrof een éénschepige kruiskerk met een ondiep dwarsschip en een gotisch, veelhoekig gesloten koor, gefundeerd op een roosterfundering die kenmerkend is voor de 14e-16e eeuw (periode III). Op de bewaard gebleven afbeeldingen zien we een bescheiden kerk in gotische stijl.[37] De kerk in Ouderkerk was, evenals een aantal andere kerken in Amstelland, gewijd aan de heilige Urbanus.

Periode II

Het daaraan voorafgaande religieuze gebouw was een recht gesloten kapel, gebouwd van 13e-eeuwse kloostermoppen (steenformaat 31 x 17 x 8 cm). De fundering bestond uit een houten vlotconstructie van drie lagen kruiselings gelegde stammen en secundair verwerkte balken. De balken vertonen duidelijk tekenen dat zij afkomstig zijn van een ouder gebouw (staanders van een boerderij?).

---

[32] Weerts/Cleveringa/Gouw 2002; de Bont 2015; Kok 2009.
[33] Zie voor de detail discussie de Bont 2014; zie bijvoorbeeld ook de kaartbeelden van de landschappelijke situatie in Numan 2005, 46-47.
[34] *Kaart 3*: 217794100 (riolering Vondelstraat/Raadhuistraat; Huis in 't Veld 2014); 2240032100 (dijkverzwaring 2007); 2485634100 (bureauonderzoek 2015); 3993693100 (nieuwbouw Paviljoen april 20016); 4010190100 (dijktracé 1016).
[35] Ufkes/Tuinstra 2003; onderzoek ten noorden van het plangebied: Buitenhuis 2003; Huis in 't Veld 2003.
[36] Van der Waals/van Regteren Altena 1961; van Regteren Altena 1975.
[37] Van der Waals/van Regteren Altena 1961, 130 (Fig. 63a).

Periode I
Onder de kapel van periode II bevond zich een in los verband gestapeld muurtje met daarin tufsteen verwerkt met een formaat van 39 x 20 x 10 cm, mogelijk afkomstig van een Vroeg-Romaanse tufstenen kapel. Deze bouwfase dateert bijna zeker uit de 12e eeuw of eventueel zelfs uit de 11e eeuw.[38] Verder zijn drie eikenhouten boomstamgrafkisten aangetroffen.[39] De bovenkant van het veen bevond zich op 1,10 m - NAP, de bodem van de graven reikte tot 1,50 - 2,00 m -NAP. Hierbij dienen zich twee vragen aan:

1. heeft het grafveldje met de boomstamkisten bij de tufstenen kapel behoord, zoals de opgraver aanneemt? Of was het grafveldje ouder en, eventueel gelegen op een terpje, al eerder in gebruik bij de allereerste ontginners van het veengebied? In dat geval zou zelfs een houten kapel aanwezig kunnen zijn geweest. Een fraaie parallel is aanwezig in de eerste veenontginning van Assendelft uit de vroege 11e eeuw, waarbij een omgrachte, rechthoekige houten kapel met een afmeting van 12 x 6 m met ongeveer 80 kistbegravingen en een boomstamgrafkist is opgegraven. De gelijktijdige boerderijen bevonden zich als een hoevenzwerm in de onmiddellijke nabijheid (*afbeelding 9*).[40]

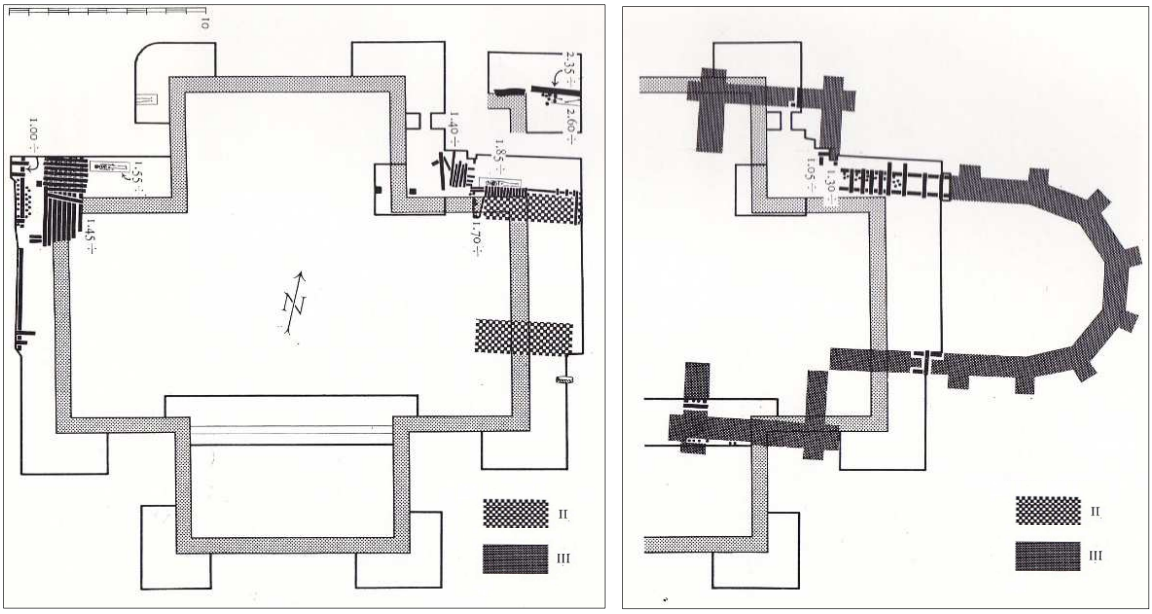

Afbeelding 8 Archeologisch funderingsonderzoek N.H. kerk 1952. Bron: van der Waals/van Regteren Altena 1961, Fig. 65.

2. De onderzijde van de boomstamkisten ligt in het veen, de insteek is niet waargenomen. De vraag is nu of de graven (eventueel op een terpje) in het veengebied lagen of dat er al een natuurlijke kleilaag was afgezet (met eventueel daarop een artificiële ophoging). Dezelfde vraag geldt uiteraard voor de veronderstelde tufstenen kapel. Mede deze vragen hebben in de literatuur aanleiding gegeven voor allerlei interpretaties ten aanzien van het moment van eerste fase van ontginning en het moment waarop de kleilaag tot afzetting is gekomen.

De kasteelheuvel op Beth Haim

Het is zeer aannemelijk dat bij de 12e-eeuwse (tufstenen) kerk (periode I) van Ouderkerk de residentie van de heren van Amstel heeft gelegen. Sinds lang wordt dit 'kasteel' vermoed op Beth Haim.[41] Een recent

[38] Zie voor een recente discussie de Bont 2014, 209-2011; Numan 2005, 162-163.
[39] Ook eerder, in 1772, zouden tijdens herbouwwerkzaamheden van de verzakte zuidzijde van de kerk een doopvont versierd met beeltenissen van apostelen of heiligen zijn gevonden, benevens enkele boomstamkisten met ronde deksels.
[40] Besteman 1990; Besteman/Guiran 1987; zie voor vroege absoluut gedateerde 11e-eeuwse boomstamkist: Van der Esch *et al.* 1992; Van der Esch/Groeneveld 2002.

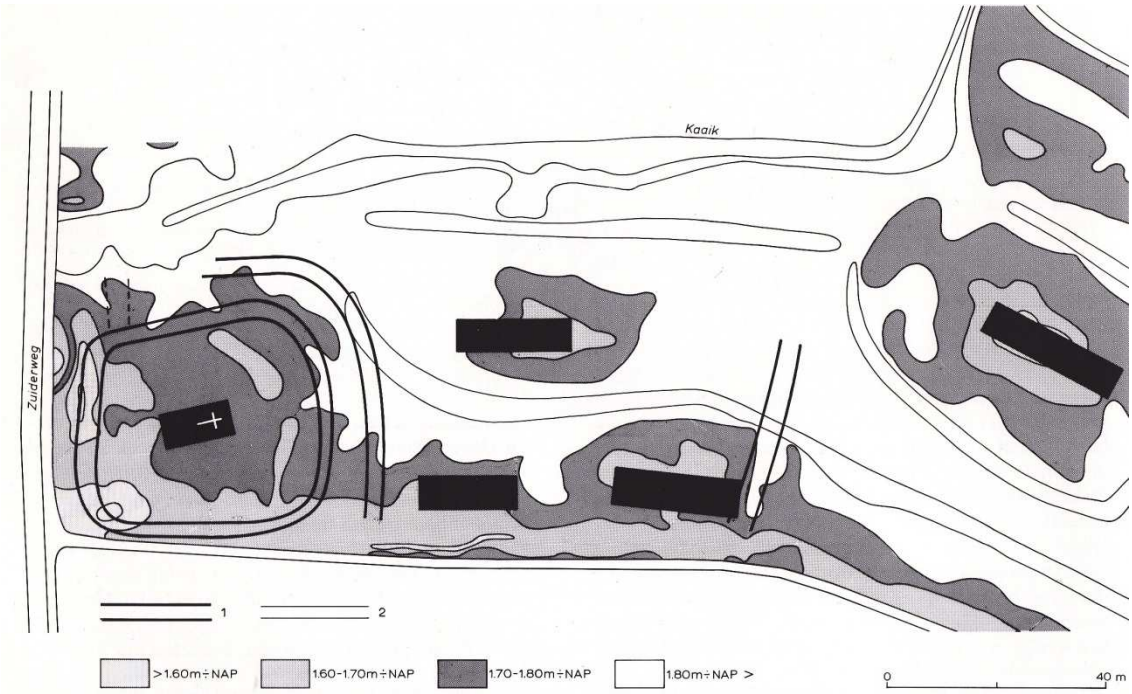

Afbeelding 9 Kerk en hoevenzwerm behorende tot de 11e-eeuwse veenontginning van Assendelft. Bron: Besteman 1990, 114 (Fig. 17).

hoogtebeeld toont een duidelijk cirkelvormige verhoging met een doorsnede van zo'n 40-50 m met een (dubbele?) gracht (*afbeelding 10*).[42] Wat zijn nu de argumenten voor de veronderstelling dat bij de 12e-eeuwse kerk van Ouderkerk aan de samenvloeiing van Amstel en Bullewijk ook de residentie van de heren van Amstel heeft gelegen?[43] Op de verhoging op het oudste deel van Beth Haim is al eerder gewezen. Maar hoe belangrijk ook, dit is natuurlijk nog geen bewijs. Als in 1614 het terrein voor gebruik als begraafplaats wordt aangekocht staat er een boerderij met stenen kamer, die korte tijd later wordt afgebroken. De overwelfde kelder van de stenen kamer zit nog in de grond; bij het delven der graven is men herhaaldelijk op de fundamenten ervan gestoten. Dit stenen huis heette 't Huys ten Amstel. Volgens de bewaard gebleven koopacte van 1614 behoorde het huis met omringend hofland en een terrein geheten den Haeghe aan de Amsterdamse schepen Jacob Bakker. In 1541 had het behoord aan burgemeester Heyman Jacobs, die zich (uit deftigheid) van der Ouder Amstel noemde. De verhoging in het terrein en de gracht zouden aan deze 16e-eeuwse hofstede kunnen worden toegeschreven. In 1450 beleent Filips van Bourgondië nog een Jan van Amstel met het hofland in Ouderkerk en, sterker nog, in 1360 spreekt een beleningsoorkonde nog van '*Den Bergh ter Ouder Amstelitem nog die sestigh morgen bij den Berg ende geheten sijn 't Hoflant'*. In de rentmeestersrekening van de graven van Holland uit 1306 wordt de tijns van dit *borgh*- en *hofland* nog beschreven. Daarvoor echter ontbreekt iedere vermelding van het terrein. En in dat jaar was de politieke rol van de heren van Amstel al uitgespeeld. In 1304 was de laatste (Jan, die Vondel, zoals U weet, ten onrechte Gijsbrecht noemde) hardhandig uit Amsterdam gezet en ver weg verbannen, zeker niet naar Ouderkerk, maar waarschijnlijk helemaal naar de Betuwe . . .
In de tijd dat zij op het Hollands-Utrechtse politieke toneel wél iets te betekenen hebben, tot even voor 1275, maken zij ook al niet de indruk in de kern van hun gebied te wonen, maar verblijven zij in huizen in

[41] Niet te verwarren met het latere 'kasteel van de heren van Amstel' in Amsterdam dat op grond van absolute dateringen van na het midden van de 13e eeuw dateert, zie o.a. voor een uitgebreide discussie: Van der Plicht *et al.* 1995; Jansma *et al.* 1997, 1998; Heijboer 1995.
[42] Locatie de Bont 2014, 217, nr. 2. De 'verzonken motte' volgens de Bont 2014, nr. 3 is hier aangegeven met een rood vierkant.
[43] De hier weergegeven tekst is bijna letterlijk overgenomen uit: van Regteren Altena 1975; zie voor een recente bespreking: de Bont 2014, 213-218.

Utrecht en in de kastelen van Loenen, Abcoude en Vreeland. Maar daarvoor? Onze belangrijkste geschiedbron voor die tijd, de Egmondse Annalen, maken eenmaal melding van het huis van Gijsbrecht II, het '*domus Giselberti*' en wel in 1204. Het is de tijd dat er in Holland en Zeeland een strijd om de erfopvolging plaats vindt, die het karakter van een burgeroorlog aanneemt waarbij alles wat in die tijd burcht of versterkt huis heette, in vlammen opging, wat gemakkelijk gebeuren kon omdat zij nog van hout waren, behalve de Leidse burcht, want die was bezit van de graaf en van tufsteen gebouwd. Die Leidse burcht stond op een kunstmatige heuvel van klei, een motte. En motte-kastelen waren sinds het midden van de 11e eeuw overal in Europa het gangbare verdedigingswerk.

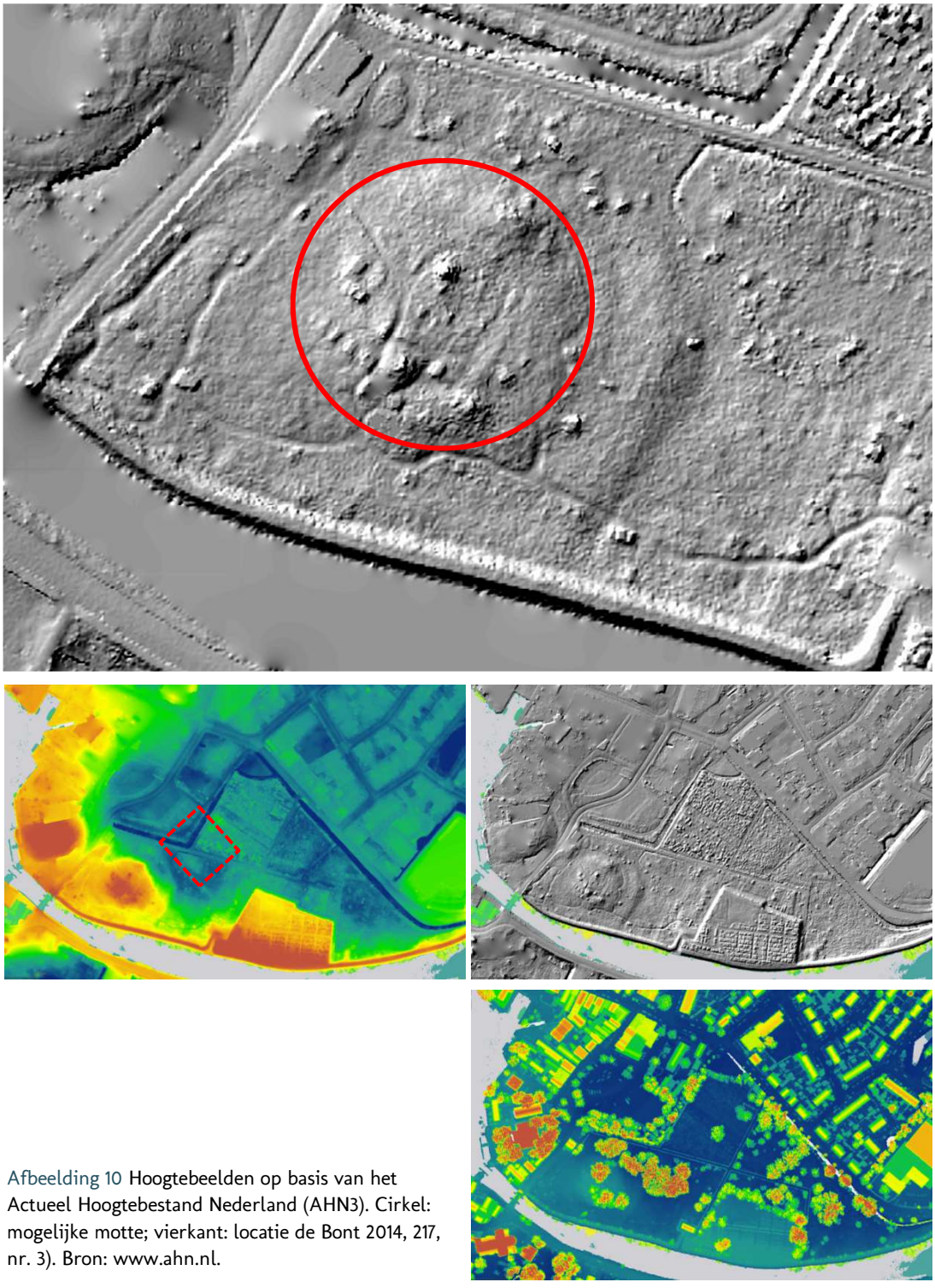

Afbeelding 10 Hoogtebeelden op basis van het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3). Cirkel: mogelijke motte; vierkant: locatie de Bont 2014, 217, nr. 3). Bron: www.ahn.nl.

Uit opgravingen weten wij dat dit in het vlakke land van West Nederland ook het geval was, al is het nog een punt van discussie of men de versterkte huizen in de drassigste streken, waar men met omgrachte lage terpjes opgehoogd met de grond uit de gracht volstond, ook tot de zgn. 'chateaux à motte' rekenen mag. Zo mogen wij aannemen dat het huis van Gijsbrecht, dat in 1204 door de Kennemers in brand wordt gestoken, waarbij zij ook nog de boomgaard omhakken, een houten huis was, omgeven door een gracht en op een meer of minder hoge terp of zelfs motte was gebouwd. Helaas laat de Egmondse annalist ons echter gissen naar de plaats waar het precies was gelegen. De Kennemers staken tevoren de dam in of de dijk langs de Amstel (*aggerem Amestel*) door en trokken na het platbranden van het huis in de richting van Breukelen door. Het huis van de heer van Amstel heeft dus ergens tussen de Amstel en Breukelen gelegen. Juist omdat de van Amstels hierna blijkens enkele oorkonden altijd op andere kastelen verblijven en er in de 14e eeuw nog van een berg te Ouder Amstel wordt gesproken kan men denken dat het huis van Gijsbrecht II niet meer herbouwd is. Bij de herbouw van motte-kasteeltjes in de 13e eeuw, die meestal een vergroting in baksteen inhield, ging het vroegere motte-karakter veelal verloren en werden de heuvels uitgevlakt. Alleen de motte van Leiden, en enkele kasteelbergjes in Zeeland en Friesland (de 'vliedbergen' en 'hege wieren') getuigen nu nog van deze vroege fase van Europese kastelenbouw, zo fraai reeds te zien op de Tapisserie de Bayeux.[44] Bij de bouw van de stenen kamer, die in 1614 in het bezit was van Jacob Backer, kan de motte van de 12e-eeuwse heren van Amstel zijn uitgevlakt, zodat alleen een flauwe verhoging zichtbaar bleef. Ook de gracht werd dichtgegooid. Wat op het AHN-beeld daarvan nog zichtbaar is kan op rekening van nazakking der grond worden geschoven. Het is echter ook mogelijk dat het huis van Gijsbrecht alleen maar op een terpje heeft gestaan. D.P. Blok heeft aangetoond dat er genoeg toponiemen zijn in de Hollands-Utrechtse venen die bewijzen dat reeds een kleine verhoging in het terrein voldoende was om het als berg aan te duiden.

Tot zover de tekst van van Regteren Altena uit 1975. Gezien het bovenstaande gaan we ervan uit dat het 'kasteel' van de heren van Amstel in de 12e eeuw op het oudste deel van de begraafplaats Beth Haim heeft gelegen. De veronderstelling van de Bont in 2014 dat er sprake van is dat de motte in het veen 'verzonken' is op een locatie ten noordoosten van de markante verhoging op Beth Haim, kan niet worden

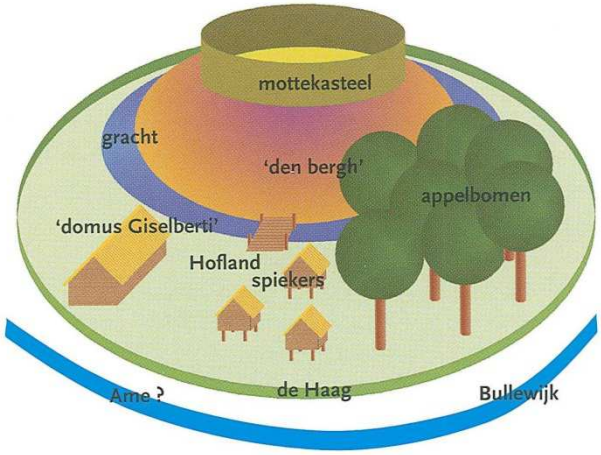

Afbeelding 11 De verbeelding van de motte van Ouderkerk. Bron: de Bont 2014, 218 (8.37).

onderschreven omdat op het AHN3 daar geen overtuigende aanwijzingen voor zichtbaar zijn, noch afgezien van het feit dat in het veen wegzinken van een motte theoretisch erg onwaarschijnlijk wordt geacht (*afbeelding 10*) . Een mogelijkheid is nog wel dat op de bewuste plek de laaggelegen voorburcht van de motte aanwezig kan zijn geweest. Het *domus gisberti* met de andere samenstellende delen zouden

[44] Zie o.a. Van Heeringen *et al.* 2007 en voor een recente absolute datering van de motte van Leiden: Orsel 2012.

dan niet, zoals verbeeld op *afbeelding 11* ten zuidwesten van de motte op Beth Haim hebben gelegen, maar juist ten noordoosten ervan.

Kerkstraat

Op 7 april 2016 is bij het leggen van een kabel vermoedelijk 17e-eeuwse bestrating waargenomen op een diepte van ongeveer 0,6 m onder het huidige straatniveau (*afbeelding 12*).[45] Deze waarneming geeft aan dat ook ter plaatse van het huidige wegenstelsel een stratigrafie van oudere voorgangers aanwezig is of kan zijn.

Afbeelding 12 Oude bestrating in de Kerkstraat. Bron: foto's A. de Boer (Archeologische Werkgroep van de Historische Vereniging Wolfgerus van Aemstel; 07-04-2016).

3.3 Historische geografische ligging

De ontginning van het veengebied in de omgeving van Ouderkerk moet zijn gestart in de 11e eeuw met als ontginningsbasis de veenstromen de Amstel en de Bullewijk. Exacte dateringen in de Volle Middeleeuwen (1000-1250) zijn lastig omdat archeologisch materiaal in deze periode zich veelal niet nauwkeurig genoeg laat dateren.[46] Ook historische verwijzingen zijn schaars. Wel is het verloop van de ontginning historische-geografisch te analyseren op basis van oude 19e-eeuwse topografische kaarten (*afbeelding 3*, links).[47] Ten noorden en ten zuiden van Ouderkerk werden aanvankelijk relatief korte sloten gegraven naar de slingerende veenwaterloopjes die vanaf de veenplateau's afwaterden op de Amstel en de Bullewijk. De latere ontginningsfasen op de hoogveenplateaus kende een zeer lang en recht opstrekkend verkavelingspatroon.
Naast een waterloop gebonden verkaveling kende het gebied van Ouderkerk een brede zijdwende welke als oude (oudste?) ontginningsbasis kan worden gezien (*afbeelding 14*). Het centrum van Ouderkerk met de vroege kerk en het motte-kasteel lag op een strategische plaats op de kop van deze zijdwende aan het water. De oude bewoning van een ontginningsbasis wordt doorgaans gekenmerkt door verspreid binnen de eigen ontginningskavels gelegen huisplaatsen op veen- of kleiterpjes, in de vorm van een hoevenzwerm (zie *afbeelding 9*).[48] Dit zal bij de zijdwende van Ouderkerk niet anders zijn geweest. Het is zelfs verleidelijk dat de in de annalen van bisschop Burchard genoemde dienstman Wolfert/Wolfger of een van zijn voorouders of voorgangers de locatorrol van de bisschop van Utrecht opgedragen heeft gekregen.[49]

[45] Foto's beschikbaar gesteld door de gemeente (E. Smit, 22-07-2016).
[46] De Bont 2014, 220-223; Datema 1989.
[47] Zie voor de samenvatting van eerder studies: De Bont 2014, 218-223.
[48] De Bont 2014, 193.
[49] De Bont 2014, 218-220.

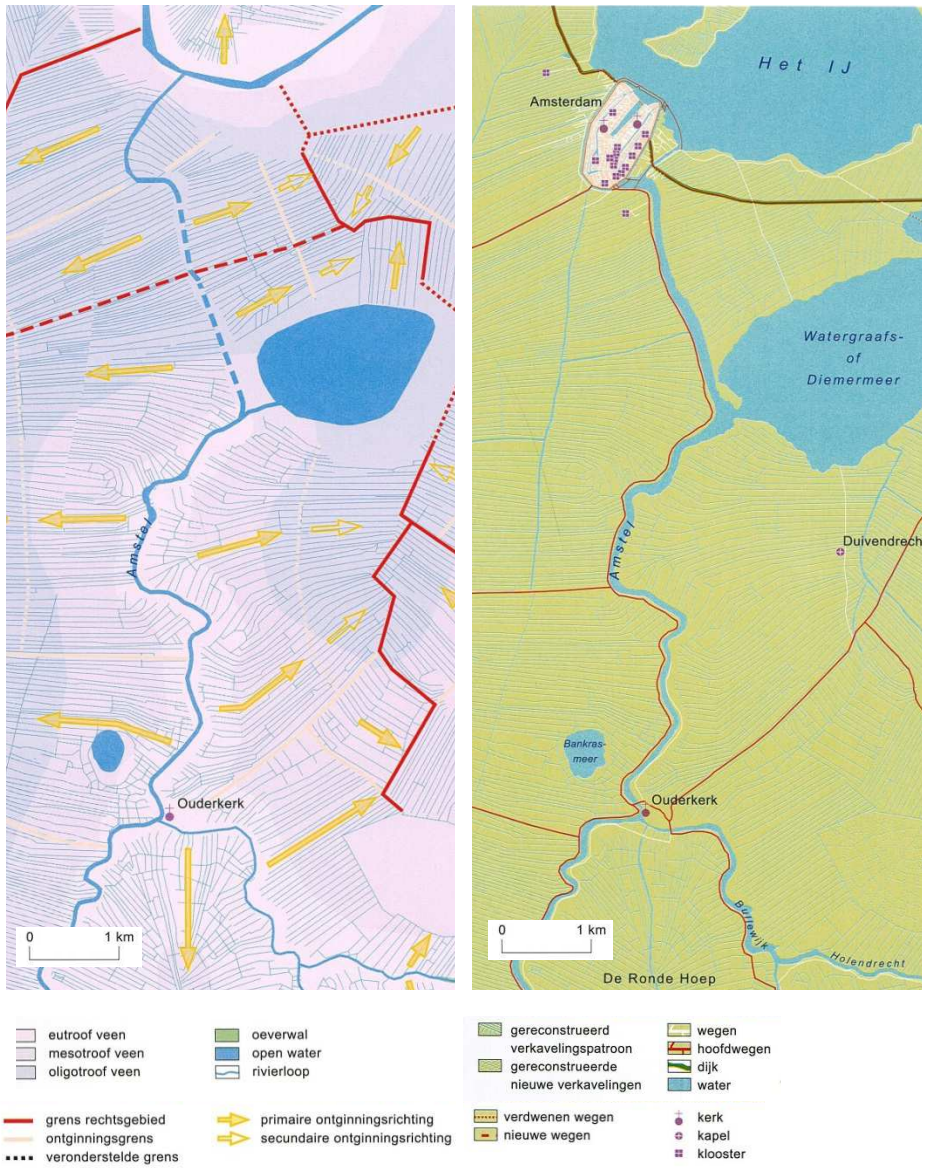

Afbeelding 13 Links: ontginning Amstelland 1000-1200, rechts: stads- en dorpsontwikkeling (1200-1600). Bron: Abrahamse/ Kosian/Schmitz 2012, 18 en 32.

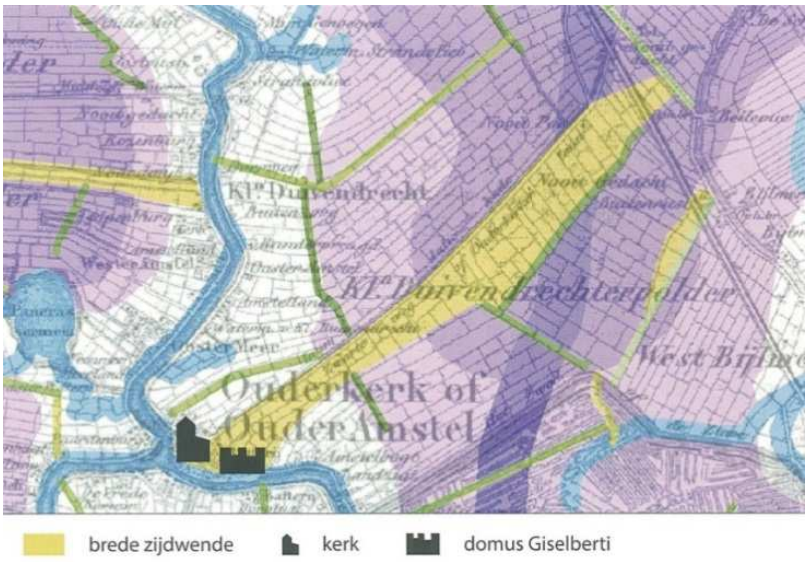

Afbeelding 14 Zijdwende ten noordoosten van Ouderkerk. Bron: de Bont 2014, 219 (8.38).

3.4 Gespecificeerde archeologische verwachting

Op basis van de gecombineerde gegevens die zijn verzameld uit archeologisch, historisch en historisch-geografisch bronnenmateriaal kan de volgende gespecificeerde archeologische verwachting worden opgesteld:

- Op ongeveer 4 en 8 meter beneden het maaiveld is sprake van een lage verwachting op de aanwezigheid van sporen en vondsten uit resp. het Neolithicum en het Laat-Paleolithicum/ Mesolithicum;

- Op een niet nader te bepalen diepte in het Hollandveen is sprake van lage verwachting aanwezig op bewoning of activiteit in de (Late) IJzertijd en/of de Romeinse tijd;

- Een gematigde tot hoge verwachting kan worden afgegeven voor de Volle Middeleeuwen (1000-1250). Binnen het plangebied kunnen op het veen sporen en vondsten worden aangetroffen van boerderijen behorende tot een hoevenzwerm van kolonisten die in de 11e het veengebied hebben ontgonnen. Zij kunnen in relatie gebracht worden met de voorouders of voorgangers van de latere heren van Amstel als dienstmannen van de bisschop van Utrecht. In de zuidoosthoek van Het Kampje kan sprake zijn van sporen van de uiterste begrenzing van een voorburcht (of eventueel motte) van genoemde heren;

- Speciale aandacht moet worden gevraagd voor een in dezelfde periode of eventueel eerder[50] op het veen afgezette dunne kleilaag en de stratigrafische positie ervan tot de verwachte bewoning op het veen. De bewoning kan zich nadien hebben voortgezet óp deze kleilaag. Eventueel kan de bewoning ook pas zijn begonnen ná afzetting van de klei. In beide gevallen kan ook sprake zijn eventuele ophogingslagen bestaande uit (veen- en/of kleiplaggen die kunnen wijzen op het voorkomen van boerderijterpjes;

- De verwachting voor de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd is laag met als uitzondering de noordwestelijke hoek van het plangebied op de plaats van het voormalig Rabobank-complex. Hier kunnen nog funderingen aanwezig zijn van bebouwing vanaf de tweede helft van de 17e eeuw. Daarnaast kan worden aangenomen dat zich onder de Kerkstraat oude wegverhardingen bevinden en dat langs deze historische straat een (brede) sloot aanwezig was.

[50] Vanaf ca. 3000 jaar geleden (Late Bronstijd).

4 Verkennend booronderzoek

4.1 Vraagstelling

Aan de hand van het verkennend booronderzoek zijn voor zover mogelijk de volgende onderzoeksvragen in het licht van de opgestelde gespecificeerde verwachting beantwoord:

- wat zijn de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken van de ondergrond van het plangebied? Hierbij kan worden volstaan het de opbouw vanaf de bovenste decimeters van Hollandveenpakket. Daarbij is aandacht voor eventuele ophogingslagen als indicatie voor huisterpjes;
- in hoeverre is de oorspronkelijke bodemopbouw intact met het oog op de eventuele aanwezigheid en gaafheid van archeologische vindplaatsen? Speciale aandacht dient uit te gaan naar de stratigrafische positie van de kleilaag op het veen (overgang veen-klei, dikte verloop, eventuele ophogingslagen óp de klei als indicatie voor huisterpjes;
- bevinden zich in de ondergrond van het plangebied archeologische indicatoren en zo ja, waaruit bestaan deze?;
- geven de resultaten van het veldonderzoek in combinatie met het bureauonderzoek aanleiding tot vervolgstappen in het kader van de planontwikkeling in relatie tot de archeologische monumentenzorg?

4.2 Onderzoeksmethode

Binnen het plangebied zijn in totaal 15 boringen gezet, verspreid over het (zuidoostelijke deel van het) plangebied. De boringen zijn gezet met een edelmanboor met een diameter vam 7 cm, onder het grondwaterniveau (ca. 100 cm beneden maaiveld) is de boring doorgezet met een guts met een diameter van 3 cm. De boringen hadden tot doel vast te stellen of een intact bodemprofiel aanwezig is of dat er sprake is van verstoring dan wel erosie in relatie tot de (eventuele) aanwezigheid van archeologische vindplaatsen.

De meeste boringen zijn doorgezet tot in het veen. Enkel bij boring 6 en 13 was dit niet mogelijk. Boring 13 stuitte op puin, mogelijk van de bebouwing die hier in de nabijheid heeft gestaan. Bij boring 6 stuitte de eerste poging op puin na ca. 50 cm. De tweede en derde poging zijn gestaakt, omdat na respectievelijk 100 en 120 cm het natte, zandige sediment niet meer omhoog kwam met de edelmanboor of guts.
De einddiepten van de lagen in boring 14 zijn in het veld ingevoerd en de lagen zouden op een later moment de beschrijving van de lagen uit boring 15 krijgen. Technisch bleek dit niet mogelijk en zijn de laaggrenzen uiteindelijk niet opgeslagen. Deze constatering kwam pas later. Wel is duidelijk dat de laag

Afbeelding 13 Impressie van het veldwerk. Links: boring 8; rechts boring 14, Bron: foto Vestigia (06-10-2016).

waar vondsten uitgekomen zijn overeenkomt met de kleilaag van de Amstel.

De aanwezige, relevante archeologische lagen zijn macroscopisch onderzocht op de aanwezigheid van archeologische indicatoren zoals houtskool, aardewerkfragmenten, vuursteen, (verbrand) bot en het voorkomen van fosfaatvlekken. NAP-hoogtes zijn via het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN3) verkregen. De boorpunten zijn met GPS ingemeten en op een boorpuntenkaart geplot. De boorstaten zijn beschreven conform de NEN 5104,[51] de horizont-beschrijving volgens De Bakker/Schelling.[52] Het onderzoek is uitgevoerd conform de in de beroepsgroep geldende richtlijnen vastgelegd in de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA versie 3.3).[53]

Naast het booronderzoek kon het gebied voor het grootste deel niet visueel geïnspecteerd op vondsten aan het maaiveld omdat het geheel tot de openbare ruimte behoorde (wegen, parkeerterrein). Alleen langs de sloot langs Achter Het Kampje bestond een zeer beperkte mogelijkheid voor visuele inspectie, evenwel zonder resultaat.

4.3 Resultaten veldonderzoek

Tijdens het booronderzoek is op boring 1 na een opbouw aangetroffen van opgebrachte grond (zand, zavel en klei) op eventueel een laag siltige klei op veen en venige klei (*tabel 1*; *bijlage 3*).

De siltige klei is geïnterpreteerd als dekafzetting van de Amstel. De dekafzetting kon soms nog onderverdeeld worden in een humeuze bovengrond en een grijzere ondergrond. In boring 7, 8, 9 en 14 zijn aardewerkfragmenten waargenomen in de top van de dekafzetting en in boring 10 zijn baksteenfragmenten waargenomen. De fragmenten in boringen 7, 9 en 14 waren van mogelijk dateerbare omvang en zijn meegenomen (*afbeelding 14*). Het gaat om roodbakkend aardewerk, gelige baksteen ('IJsselsteen') en 'laat' porselein uit de Nieuwe Tijd.
De dekafzetting bestond meestal uit matig siltige klei, maar in een enkel geval was de klei soms zandig en bevatte deze ook baksteenfragmenten. In boringen 2 t/m 5 langs de zuidrand en boring 11 langs de oostrand van het plangebied was de laag opgebrachte grond relatief dun (ca. 20 à 40 cm). Deze boringen liggen tevens langs sloten. Waar de laag opgebrachte grond dikker was (ca. 80 cm, indien aanwezig inclusief de hoogte van de 15 cm dikke grasstenen) en een afwisseling van zandige klei en zand kende, was de dekafzetting intact. Uitzondering vormt boring 15 waar onder een dikke ophoging een laag veraard veen waargenomen van ca. 10 cm met daaronder een laag grindig veen met daaronder weer een dunne laag zwak siltige klei.

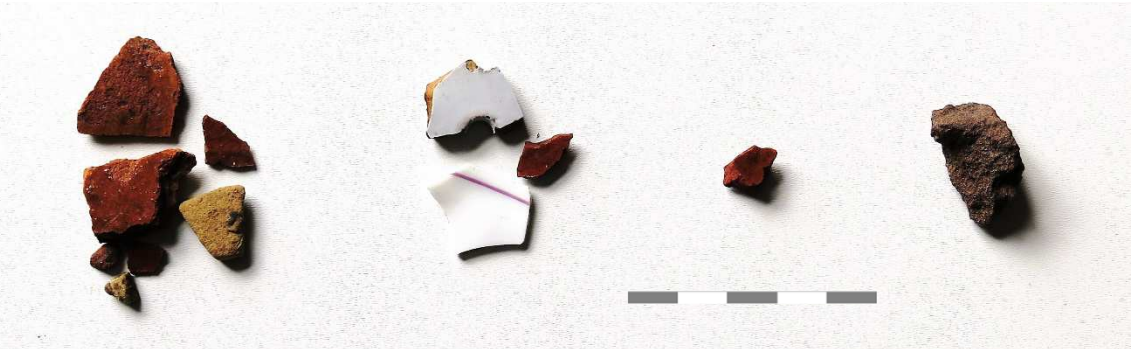

Afbeelding 14 Vondstmateriaal. Van links naar rechts resp.: boring 7, 14, 9, 1. Schaalstok: centimeterverdeling. Bron: foto Vestigia (06-10-2016).

[51] Nederlands Normalisatie Instituut 1989.
[52] De Bakker/Schelling 1989.
[53] Boer/Sprangers 2011; www.sikb.nl.

Het veen en de venige klei bevat houtresten (bosveen) en behoort tot het Hollandveen Laagpakket van de Formatie van Nieuwkoop. De top van het veen bevindt zich bij de boringen met een dikke laag opgebrachte grond en een kleidek op ca. 3,00 tot 2,35 m -NAP (gemiddeld 2,6 m -NAP) en in de zones met een dunne laag opgebrachte grond tussen 2,10 tot 1,6 m -NAP (gemiddeld 1,9 m -NAP).
Dit verschil van gemiddeld 0,7 m in combinatie met de afwezigheid van een overlap in waarden tussen beide groepen is opmerkelijk. De dikte van de dekafzetting is bij beiden niet significant verschillend. Verondersteld kan worden dat de geringe dikte van de opgebrachte grond, eventueel in combinatie met de ligging nabij een sloot, voor minder inklinking van het veen heeft gezorgd.

Boring	Dikte opgebrachte grond	Dikte dekafzetting	Dikte zandpakket	Maaiveld beneden NAP	Top veen beneden mv	Top veen beneden NAP
1	40	-	235	91	275	366
2	40	20	-	150	60	210
3	30	10*	-	150	40	190
4	20	30*	-	146	50	196
5	30	20	-	150	50	200
6	(meer dan) 120**	gestuit, geen verdere informatie		151	-	-
7	110	40 (indicatoren)	-	145	150	295
8	110	20 (indicatoren)	-	158	130	288
9	115	5 (indicatoren)	-	156	120	276
10	100	25 (indicatoren)	-	147	125	272
11	20	40*	-	158	60	218
12	80	20*	-	154	100	254
13	>60	gestuit, geen verdere informatie		164	-	-
14	100	20-40 (indicatoren)	-	149	120	269
15	150	-	-	149	150	299

* vermoedelijk geroerd met zandige opgebrachte grond; ** mogelijk gelijk aan boring 1

Tabel 1 Dikte van de pakketten boven het veen en diepte van het veen in de boringen in cm.

Boring 1 wijkt van het hiervoor geschetste beeld af. Hier is onder een laag opgebracht grond van 40 cm een dikke laag zand aanwezig waarvan de kleur geleidelijk van geel naar grijs overgaat. Pas op 2,75 m beneden maaiveld (3,65 m -NAP; duidelijk dieper dan in de andere boringen) was veen aanwezig dat doorliep tot minimaal 3,6 m beneden maaiveld en aan de top een zwart niveau had. Op ca. 2,50 m beneden maaiveld is in boring 1 een onregelmatig object in het zand waargenomen dat lastig te determineren is. Het object/fragment oogt niet natuurlijk. Bij de naastgelegen boring 6 is een zandig pakket aangetroffen van tenminste 1,2 m dik (tot minimaal 2,7 m -NAP). Mogelijk met een vergelijkbare ontstaansgeschiedenis als boring 1, maar mogelijk ook gelijkend op boringen met een dikke laag opgebrachte grond.

Deze opbouw met een dikke laag zand in boring 1 toont overeenkomsten met de geologische boringen direct naast de Amstel (zie *paragraaf 3.1*). Deze waren geïnterpreteerd als afzettingen die tot het Laagpakket van Walcheren behoren. Vermoedelijk gaat het hier om beddingafzettingen van een getijdedoorbraak van het IJ.
Een andere mogelijkheid is dat geboord is ter hoogte van de sloot die later in één fase is opgevuld met zand en op natuurlijke wijze is verkleurd van geel naar grijs (reductie). Op de kaart uit 1636 (*afbeelding 4a*) is de Kerkstraat te zien met aan weerzijden een sloot.[54] Ook in de boringen langs de Kerkstraat (*afbeelding 7*) reikt de 'opgebrachte' grond tot een diepte tussen de 3,5 en 4,0 m beneden maaiveld.
De boomkistgraven onder de Amstelkerk zijn in de top van het veen aangetroffen, maar het is onduidelijk vanuit welk niveau deze zijn ingegraven. Ook de datering is onduidelijk en kan uit de 11e of uit de 12 eeuw

[54] Op een manuscriptkaart van landmeter Snoek uit 1766 staat ongeveer ter plaatse van de boring een relatief brede '*Dijksloot*' ingetekend. Met dank aan de inzage aan A. de Boer (07-01-2016).

zijn. De kerk is naar verwachting op een terp aangelegd. De intensiteit van overstromingen vanuit het IJ ligt het laatste kwart van de 12e eeuw. Het lijkt onwaarschijnlijk dat ter hoogte van boring 1 diepe erosie heeft plaatsgevonden tot 2,35 m beneden maaiveld en op hetzelfde moment bij de kerk (verder stroomopwaarts in de bocht, dus waar de erosie vaak groter is) geen erosie heeft plaatsgevonden. Daarnaast wordt het onregelmatig vermoedelijk antropogene fragment van ca. 2,5 m diepte eerder bij het dichten van een sloot verwacht dan als verspoeld materiaal bij erosie door de getijdewerking.

4.4 Beantwoording onderzoeksvragen

De eerste drie onderzoekvragen zoals geformuleerd in *paragraaf 4.1* kunnen als volgt worden beantwoord. De laatste vraag komt in *hoofdstuk 5* aan de orde:

Wat zijn de geo(morfo)logische en bodemkundige kenmerken van de ondergrond van het plangebied? Hierbij kan worden volstaan het de opbouw vanaf de bovenste decimeters van Hollandveenpakket. Daarbij is aandacht voor eventuele ophogingslagen als indicatie voor huisterpjes?

In het plangebied komen drie typen bodemopbouw voor op het veen:
1. Een ca. 80 tot 150 cm dikke laag recent opgebrachte grond met hieronder dekafzettingen van siltige klei op veen. De top van het veen ligt hier tussen ca. 2,99 tot 2,54 m -NAP (boring 7, 8, 9, 10 12, 14 en 15; gemiddeld 2,79 m -NAP);
2. Een ca. 20 tot 40 cm dikke laag recent opgebrachte grond met hieronder dekafzettingen van wisselende kleiige samenstelling. De top van het veen ligt hier tussen ca. 2,18 tot 1,90 m -NAP (boring 2, 3, 4, 5 en 11; gemiddeld 2,03 m -NAP);
3. De zone nabij de kerk. Hier is in 1 boring een ca. 2,75 m dikke laag zand aangetroffen, waarbij de bovenste 0,4 m zeker antropogeen is. De resterende 2,35 m zand is ofwel sediment afgezet en ingesneden in het veen door getijdewerking ofwel een opvulling van een sloot. De top van het veen ligt hier op ca. 3,65 m -NAP.
Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor oude, archeologisch relevante ophogingspakketten.

In hoeverre is de oorspronkelijke bodemopbouw intact met het oog op de eventuele aanwezigheid en gaafheid van archeologische vindplaatsen? Speciale aandacht dient uit te gaan naar de stratigrafische positie van de kleilaag op het veen (overgang veen-klei, dikte verloop, eventuele ophogingslagen óp de klei als indicatie voor huisterpjes?

In de zone van bodemopbouw 1 is de kleilaag vaak niet vermengd met de bovenliggende grond. In de zone met bodemopbouw 2 is de kleilaag veelal vermengd met de bovenliggende grond. Bij beide zones lijkt de top van het veen niet aangetast. Bij bodemopbouw 3 ontbreekt het kleidek en is ook het veen aangetast, dan wel door erosie door de getijdewerking dan wel door het graven van een sloot.

Bevinden zich in de ondergrond van het plangebied archeologische indicatoren en zo ja, waaruit bestaan deze?

Bij vijf van de zes boringen met bodemopbouw is in de top van de dekafzetting aardewerk en baksteen aangetroffen uit de Nieuwe Tijd.

5 Conclusie

5.1 Bureauonderzoek en veldwerk

Het bureauonderzoek heeft uitgewezen dat het plangebied in het dorpscentrum van Ouderkerk aan de Amstel nauw verbonden is met het ontstaan van Amstelland. Direct grenzend aan het plangebied ligt in het zuiden en oosten de Portugees-Israëlietische begraafplaats Beth Haim uit 1614. Daar ter plaatse bevinden zich de restanten van het motte-kasteel van de (voorzaten van de) heren van Amstel uit de tijd van de eerste ontginning van het omliggende gebied in de 11e/12e eeuw. Aan het plangebied grenst aan de west- en zuidwestzijde de oude dorpsbebouwing met de Amstelkerk waaronder zich een middeleeuwse voorganger bevindt die tot de ontginningstijd teruggaat. De aangetroffen tufsteen en boomkist-begravingen maken het aannemelijk dat zich in de omgeving ook een ontginningsnederzetting heeft bevonden.

In de vijftien verkennende boringen die in het plangebied zijn gezet, laten zich qua bodemopbouw drie typen onderscheiden (*kaart 4*). Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor oude, archeologisch relevante ophogingspakketten. . Over de aanwezigheid van archeologische sporen uit de Middeleeuwen kan het verkennende booronderzoek geen uitsluitsel geven. In de top van de dekafzetting is alleen aardewerk en baksteen uit de Nieuwe Tijd aangetroffen. De drie bodemtypen kunnen als volgt worden omschreven:

1. Een dikke laag recent opgebrachte grond (ca. 80 tot 150 cm) met eronder een dekafzetting van siltige klei op veen. De kleilaag is vaak niet vermengd met de bovenliggende grond. De top van het onaangetaste veen ligt hier tussen ca. 2,99 tot 2,54 m -NAP (gemiddeld 2,79 m -NAP);

2. Een dunne laag recent opgebrachte grond (ca. 20 tot 40 cm) met eronder een dekafzetting van wisselende kleiige samenstelling. De top van het onaangetaste veen ligt hier tussen ca. 2,18 tot 1,90 m -NAP (gemiddeld 2,03 m -NAP). Sporen van een 'verzonken' voorburcht zijn niet aangetroffen;

3. Een zone nabij de kerk. Hier is in een boring een ca. 2,75 m dikke laag zand aangetroffen, waarbij de bovenste 0,4 m zeker antropogeen is. De resterende 2,35 m zand is ofwel sediment afgezet en ingesneden in het veen door getijdewerking ofwel een opvulling van een historische sloot. Het kleidek ontbreekt hier. De top van het veen ligt hier op ca. 3,65 m -NAP. Het veen is aangetast, hetzij door erosie door de getijdewerking, dan wel door het graven van een sloot. De laatste verklaring lijkt het meest waarschijnlijk omdat op korte afstand, onder de Amstelkerk, het veen ongestoord aanwezig lijkt te zijn.

Geconcludeerd kan worden dat in ieder geval in het gebied ter plaatse van de boringen met bodemtypen 1 en 2 een ongestoord veen- en kleioppervlak aanwezig is waarvan mag worden aangenomen dat deze in de ontginningsfase van Amstelland in gebruik kan zijn geweest. Sporen van een ontginningsnederzetting kunnen derhalve worden verwacht. Over het moment waarop de kleilaag is afgezet is geen nieuwe informatie verkregen.

5.2 Advies

De resultaten van het veldonderzoek in combinatie met het bureauonderzoek geven aanleiding tot het formuleren van het volgende advies met betrekking tot de eventuele vervolgstappen in het kader van de planontwikkeling. Er kunnen drie archeologisch relevante zones worden onderscheiden:

Zone A: Kampje-oostzijde (gebied van parkeerplaats ter weerszijden Korendragerstraat , poffertjessalon en het pad Achter Het Kampje/Elieserpad

Het meest opmerkelijke in deze zone is dat het oude veenoppervlak relatief hoog ligt (direct onder de 'bouwvoor') en niet (of slechts zeer dun) is afgedekt met een kleilaagje. Dat betekent dat het oude

oppervlak uit de 11e eeuw ongestoord aanwezig is of kan zijn. Vanuit archeologisch beleidsmatig perspectief zijn er twee opties.
De optie van behoud *in situ* heeft de voorkeur. Dit is het algemene rijksbeleid in Nederland en sluit in het geval van Ouderkerk goed aan bij de historische ontwikkeling van het gebied sinds de 11e eeuw waarbij tot op heden geen gebouwen in steen zijn neergezet. Dit is dus een historisch kenmerk van het plangebied en bijna zeker terug te voeren op de oude eigendomsverhoudingen tussen de (voorzaten) van de Heren van Amstel en de lokale overheid. Dit gegeven onderstreept het bijzondere karakter van het dorpscentrum. Het historisch karakter kan worden benadrukt door de middeleeuwse ruimtelijke inrichting een plaats te geven in het nieuwe ontwerp. Een infobord kan daarbij een nuttige functie vervullen. Het behoeft niet te conflicteren met een landschappelijke oplossing, bijvoorbeeld een klein park met een parkeerfaciliteit dat ruimtelijk is ingepast en waarbij de grond niet verder wordt geroerd en eventueel wordt opgehoogd.

De tweede optie is te kiezen voor een vorm van stedelijke herinrichting van het gebied. Het booronderzoek was niet bedoeld om uitsluitsel te geven of er archeologische sporen op/in het nu vastgestelde veen- en kleioppervlak aanwezig zijn. Dit kan alleen door het graven van een of meerdere proefsleuf/-sleuven (ca. 8-10% van het oppervlak). De uitvoering daarvan is eenvoudig omdat het archeologisch niveau vlak onder het maaiveld ligt. [55] De uitkomst kan twee kanten op wijzen: er wordt 'niets' aangetroffen, of er zijn archeologische sporen aanwezig, bijvoorbeeld in de vorm van 11e-eeuwse ontginningsboerderijen. In het eerste geval is er van archeologische zijde geen beperking meer voor nieuwbouw. In het tweede geval moet een vlakdekkende opgraving worden uitgevoerd van het te verstoren bebouwingsoppervlak.[56] De opgraving behoeft in tijd niet aansluitend aan het proefsleuvenonderzoek plaats te vinden, maar kan te zijner tijd worden meegenomen bij de realisatie van de nieuwe ruimtelijke ontwikkeling. Ook kan na het proefsleuvenonderzoek alsnog voor behoud *in situ* worden geopteerd. Indien voor proefsleuven wordt gekozen is het verstandig deze in een vroeg stadium van de planontwikkeling uit te voeren waardoor snel zekerheid wordt verkregen en een goede beleidsafweging kan worden gemaakt voor behoud of ontwikkeling.

Zone B: Het Kampje-noordzijde (Rabobankcomplex)

Ter plaatse van deze zone heeft 17e/18e-eeuwse bebouwing gestaan. Het is niet bekend hoe diep bij de bouw van het 20e-eeuwse Rabobank-complex de bouwput is uitgegraven. Er is een enkele kleine kelder aanwezig. Bij herontwikkeling van het complex is het advies een vorm van archeologische begeleiding toe te passen. Het complex staat op houten funderingspalen. Het gebouw moet eerst worden gesloopt tot het huidige maaiveld, waarna onder archeologische begeleiding de nieuwe bouwput kan worden aangelegd waarbij de palen niet of zeer voorzichtig worden getrokken. Daarbij behoeft dus bouwtechnisch niet dieper of anders te worden gegraven, alleen moet aan de archeologen gelegenheid worden gegeven 'mee te kijken' en opmetingen te verrichten. Hoewel het technisch bouwproces leidend is, betekent dat dus wel enige temporisering van het werk, maar wanneer ingepland niet ingrijpend. En dit archeologisch werk kan goed worden mee begroot in de nieuwbouw.[57]

Zone C: Het Kampje-westzijde (ten westen van Korendragersstraat, Kerkstraat-zuidzijde, gebied voor de kerk

Hier zal een relatief dik ophogingspakket aanwezig. Mogelijk is hier in een boring de historische sloot langs de Kerkstraat aangetroffen. Het is nog onduidelijk hoe het gebied precies geduid moet worden.

---

[55] Voor het proefsleuvenonderzoek moet een goedgekeurd Programma van Eisen worden opgesteld conform de geldende Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (versie 3.3 of 4.0). De kosten blijven beperkt, de doorlooptijd is enkele dagen (er kan dan niet worden geparkeerd en de grastegels moeten worden opgenomen en weer worden teruggelegd).
[56] Ook gezien de diepteligging financieel niet buiten proportie, maar wel veel ingrijpender, natuurlijk.
[57] Voor de archeologische begeleiding moet een goedgekeurd Programma van Eisen worden opgesteld conform de geldende Kwaliteitsnorm voor de Nederlandse Archeologie (versie 3.3 of 4.0).

Herinrichting van de openbare ruimte is geen probleem, alleen bij diepere grondwerken zoals (kabels, leidingen, riolering e.d.) is mogelijk een vorm van een beperkte archeologische begeleiding aan de orde.

Algemeen

Aangezien het nooit volledig is uit te sluiten dat tijdens eventueel grondverzet een archeologische 'toevalsvondst' wordt gedaan, is het wenselijk de uitvoerder van dit grondwerk te wijzen op de plicht om hiervan zo spoedig mogelijk melding te doen bij het bevoegd gezag, de gemeente Ouder-Amstel.

Literatuur

ABRAHAMSE, J.E./E SCHMITZ, 2011: Datascape. Survey and Data Integration in the Amstelland Atlas Project, *Proceedings of the 16th International Conference on "Cultural Heritage and New Technologies" Vienna*, 545-462.

ABRAHAMSE, J.E./M. KOSIAN/E. SCHMITZ, 2012: *Atlas Amstelland. Biografie van een landschap*, Bussum.

AMSTEL, TH. A.A.M., 1999: *De Heren van Amstel 1105-1378. Hun opkomst in het Nedersticht van Utrecht in de twaalfde en dertiende eeuw en hun vestiging in het hertogdom Brabant na 1296*, Utrecht.

ATTEMA, Y./L. BLOK/C. DE REUS, 2005: *Stads- en dorpsgezichten en het bestemmingsplan*, Amersfoort (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Gids Wetten en Regelingen 2).

ATTEMA, Y./L. BLOK/C. DE REUS, 2005: *Beheer en onderhoud van monumentale begraafplaatsen,* Zeist (Rijksdienst voor de Monumentenzorg, Info Archtectuur en Stedenbouw 6).

BAKKER, H. DE/J. SCHELLING, 1989: *Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. De hogere niveaus*, Wageningen (Staring Centrum).

BERENDSEN, H.J.A., 1997: *Landschappelijk Nederland*, Assen.

BERENDSEN, H.J.A., 1999: *Handleiding voor fysisch geografisch veldwerk in het laagland*, Universiteit Utrecht (Vakgroep fysische geografie).

BESTEMAN, J.C., North Holland AD 400-1200: turning tide or tide turned?, in: J.C. Besteman/J.M. Bos/H.A. Heidinga (eds.), *Medieval Archaeology in the Netherlands*, Assen/Maastricht, 91-120.

BESTEMAN, J.C./A.J. GUIRAN, 1987: An early peat bog reclamation in medieval Kennemerland, in: R.W. Brandt/W. Groenman-van Waateringe/S.E. van der Leeuw (red.), *Assendelver polder papers 1*, Amsterdam, (Cingula 10), 297-332.

BLOEMEN, W., 2014: Hoe de begraafplaats haar huidige grenzen kreeg, , in: Beth Haim 400 jaar in Ouderkerk, *Speuren en Ontdekken. Historisch Nieuwsblad van Ouder-Amstel* 106 (april 2014), 8-11.

BOER, A. DE/R. DE JAGER/T. VAN NOORDEN/P. VAN SCHAIK/R. SIEKERMAN (RED.), 2013: De Gouden Eeuw in Ouder-Amstel, Ouderkerk aan de Amstel (Historische reeks 5 Historische Verreniging "Wolfgerus van Aemstel").

BONT, CHR. DE, 2014: *Amsterdamse boeren. Een historische geografie van het gebied tussen de duinen en het Gooi in de middeleeuwen*, Hilversum.

BONT, CHR. DE, 2015: Digging the river: the historical geography of the Amstel area (800-1275 AD), *Netherlands Journal of Geosciences - Geologie en Mijnbouw* 94-4, 353-360.

BRO, 2013: *Bestemmingsplan Ouderkerk aan de Amstel. Gemeente Ouder-Amstel*, Boxtel (Rapportnr. 211x05828.070089_3)

BUITENHUIS, H., 2003: *Een Inventariserend Vooronderzoek in de vorm van een booronderzoek in de dorpskern van Ouderkerk a/d Amstel (N.H.)*, Groningen (ARC-project 2003/050).

CENTRAAL COLLEGE VAN DESKUNDIGEN ARCHEOLOGIE, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA) Landbodems*, versie 3.3, Gouda.

CROONEN ADVISEURS, 2009: *Gemeente Ouder-Amstel. Bestemmingsplan Beschermd Dorpsgezicht Ouderkerk aan de Amstel*, Amsterdam.

DATEMA, R.R., 1989: *Amstelland. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering*, Amsterdam (RAAP-rapport 4).

DROOGHWATER, W./P.J. ROOS/P. VAN SCHAIK, 2014: *Ouderkerkse Vergezichten. Een dorp in zijn veranderende omgeving*, Ouderkerk aan de Amstel (Historische reeks 6 Historische Vereniging "Wolfgerus van Aemstel").

ESCH, C. VAN DER/W.A.M. HESSING/F.J. LAARMAN/J.C. GROENEVELD, 1992: Een verdronken kerkhof in Dubbeldam, *Kwartaal & Teken* 18, nr. 4, 19-33.

ESCH, C. VAN DER, 2002: Het verdronken dorp Cruyskerck c.q. Erkentrudenkerke gevonden, *Westerheem* 51, 50-61.

GAASTERLAND, J.C./W. VAN DER VELDEN, 2014: De boerderijen van de begraafplaats, in: Beth Haim 400 jaar in Ouderkerk, *Speuren en Ontdekken. Historisch Nieuwsblad van Ouder-Amstel* 106 (april 2014), 14-15.

GANS, W. DE, 2011: *De bodem van Amsterdam. Een geologische stadswandeling*, Utrecht (Geologische Dienst TNO).

GANS, W. DE/F. BUNNIK, 2011: De loop van de Amstel in Amsterdam. Een aardkundige benadering, *Grondboor en hamer* 2011-2, 42-49.
GANS, W. DE, 2015: The geology of the Amstel rivier in Amsterdam (Netherlands): Man versus nature. *Netherlands Journal of Geosciences - Geologie en Mijnbouw* 94-4, 361-373.
HEERINGEN, R.M. VAN, A.G. JONG, M.J.G.TH. MONTFORTS, A.W.P.M. PENDERS & C.A.M. VAN ROOIJEN 2007: *Monumenten van aarde. Beeldcatalogus van de Zeeuwse bergjes*, Koudekerke.
HEIJBOER, P., 1995: Spijt en nog eens spijt, maar toch doet stadsarcheoloog Jan Baart het wéér, *De Volkskrant* 10 juni 1995.
HOOGERS, P., 2006: Niet graven in Ouderkerk aan de Amstel, *Het Profiel, mededelingenblad van de afdeling Amsterdam en Omstreken van de Archeologische Werkgemeenschap van Nederland (AWN)*,september 2006, 5-6.
HOOGSTRATEN, D., 2016: *Het erfgoed van Ouder-Amstel nu en in de toekomst*, Alkmaar (Mooi Noord-Holland).
HUIS IN 'T VELD, J.Y., 2004: Een archeologische begeleiding (AB) aan de Vondelstraat en de Raadhuisstraat te Ouderkerk aan de Amstel, gem. Ouder-Amstel (N.-H.), Groningen (ARC-rapport 2003-80).
JANSMA, E./J. VAN DER PLICHT/H. KARS, 1997: Dendrochronology and Radiocarbon: how Absolte is Absolute Dating, *Berichten van de Rijksdienst voor het Bodemonderzoek* 42, 457-474.
JANSMA, E./J. VAN DER PLICHT/H. KARS, 1998: Kalenders van hout, *Natuur & Techniek* 66, nr. 8, 62-71.
JONGMANS, A.G./M.W. VAN DER BERG/M.P.W. SONNEVELD/G.J.W.C. PEEK/R.M. VAN DEN BERG VAN SAPAROEA, 2015: Landschappen van Nederland: Geologie, bodem en landgebruik, Wageningen Academic Publishers, Wageningen
KRANENDONK, P/S.J. KLUIVING/S.R. TROELSTRA, 2015: Chrono- and archaeostratigraphy and development of the River Amstel: results of the North/South underground line excavations, Amsterdam, the Netherlands, *Netherlands Journal of Geosciences - Geologie en Mijnbouw* 94-4, 333-352.
KLUIVING, S.J./G.J. BORGER, 2015: Fluvial history in the Vecht-Amstel in the Holocene: Interdisciplinary collaborations, controversies and progress, *Netherlands Journal of Geosciences - Geologie en Mijnbouw* 94-4, 289-294.
KOK, R., 2009: De IJzertijd en Romeinse tijd van de Vechtstreek, *Jaarverslag 2008 van de Archeologische afdeling Naerdincklant*, 35-54.
KRIER, R./CH. KOHL, 2003: *Beeldkwaliteitsplan Centrumplan Ouderkerk aan de Amstel*, Berlijn.
NEDERLANDS NORMALISATIE INSTITUUT, 1989: *Geotechniek: Classificatie van onverharde grondmonsters*, Delft (NEN 5104).
NUMAN, A.M., 2005: *Noord-Hollandse kerken en kapellen in de Middeleeuwen ca. 720-1200*, Zutphen.
ORSEL, E., 2012: De Burcht in beweging, in: B. Aarts/W. Landewé/B. Olde Meierink/F. Vogelenzang (red.), *Ambitie in steen. Bijdragen tot de kastelenkunde in Nederland*, Wijk bij Duurstede, 67-79.
PLICHT, J. VAN DER/E. JANSMA/H. KARS, 1995: The "Amsterdam Castle": a case study in wiggle matching and the proper calibration curve, Radiocarbon 37, no. 3, 965-968.
QUIRIJNEN, A./A. DE BOER, 2013: *Erfgoed op de kaart, Behoud, onderhoud en herbestemming van cultureel erfgoed in Ouder-Amstel*, Ouder Amstel (Cultuurplatform Ouder-Amstel, Rapportage conferentie 13-09-2013).
RACM, 2009: *Bijlage A Toelichting van de Rijksdienst voor Monumentenzorg op de aanwijzing Beschermd Dorpsgezicht Ouderkerk aan de Amstel*, in: Croonen 2009.
RDMZ, 1990: *Ouderkerk, gemeente Ouderamstel en gemeente Amstelveen. Toelichting op het besluit tot aanwijzing van Ouderkerk aan de Amstel tot beschermd dorpsgezicht*, Zeist (typescript juli 1990).
REGTEREN ALTENA, H.H. VAN, 1975: 'Terug naar Ouderkerk', *Amstelodamum* 62, nr. 1, 78-83.
SCHRIJVERS, R./R.M. VAN HEERINGEN, 2016: *Geo-archeologisch onderzoek naar de ligging van getijdekreken behorende tot het Laagpakket van Wormer in vijf polders rond Mijdrecht, gemeente De Ronde Venen. Geologische boringen in het kader van de herijking van de archeologische beleidskaart van de gemeente De Ronde Venen, Amersfoort (Vestigia-rapport V1402).*
TNO-NITG, 1998: Geologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000, Blad 37 Oost, Rotterdam Oost, Haarlem.

TOL, A/P. VERHAGEN/M. VERBRUGGEN, 2006: *Leidraad Inventariserend Veldonderzoek, deel karterend booronderzoek* (uitgave SIKB).
UFKES, A./S.J. TUINSTRA, 2003*: Een archeologisch inventariserend veldonderzoek (IVO) door middel van een bureauonderzoek in het centrum van Ouderkerk aan de Amstel, gemeente Ouder-Amstel (N.-H.)*, Groningen (ARC-rapporten 2003-83).
VOS, P.C./J. DE KONING/R. VAN EERDEN, 2015: Landscape history of the Oer-IJ tidal system, Noord-Holland (the Netherlands), *Netherlands Journal of Geosciences - Geologie en Mijnbouw* 94-4, 295-332.
WAALS, J.D. VAN DER/H.H. VAN REGTEREN ALTENA, 1961: *Een onderzoek in de 'heuvel' van de N.H. kerk te Ouderkerk aan de Amstel (N.H.)*, in: W. Glasbergen/W. Groenman-van Waateringe (red,), *In het voetspoor van A.E. van Giffen*, Groningen, 129-136.
WEERHEIJM, W.J., 2016: *Plan van Aanpak. Herontwikkeling plangebied het Kampje te Ouderkerk a/d Amstel, gemeente Ouder-Amstel*, Amersfoort (Vestigia-project V16-3346).
WEERTS, H./P. CLEVERINGA/M. GOUW, De Vecht/Angstel, een riviersysteem in het veren, *Grondboor en hamer* 2011-3/4, 66-71.
WESTERHOFF, W.E./T.E. WONG/E.F.J. DE MULDER, 2003: Opbouw van de ondergrond - Opbouw van het Neogeen en Kwartair, in: E.F.J. de Mulder/M.C. Geluk/I.L. Ritsema/W.E. Westerhoff/T.E. Wong (red.), *De ondergrond van Nederland*, Houten.

Digitale bronnen

- ACTUEEL HOOGTEBESTAND NEDERLAND: http://www.ahn.nl
- BEELDBANK RIJKSDIENST VOOR HET CULTUREEL ERFGOED: http://beeldbank.cultureelerfgoed.nl/
- INFORMATIEKAART CULTUURHISTORIE NOORD-HOLLAND: maps.noord-holland.nl/ilc/
- HISTORIE: http://www.historischamstelland.nl
- MONUMENTEN: www.monumentenouderamstel.nl
- RUIMTELIJKE PLANNEN: http://www.ruimtelijkeplannen.nl/
- STICHTING INFRASTRUCTUUR KWALITEITSBORGING BODEMBEHEER: http://www.sikb.nl
- TOPOGRAFISCHE KAARTEN: www.topotijdreis.nl

3346001

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 121957
Y-coordinaat (m)	: 478767
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -91
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 40	zand	matig siltig, grijs-wit, Zand: matig grof, opgebrachte grond
40 - 80	zand	matig siltig, grijs-geel, Zand: matig grof, Opm.: slootdemping of getijdeafzetting
80 - 140	zand	matig siltig, grijs, Zand: matig grof, Opm.: slootdemping of getijdeafzetting
140 - 275	zand	matig siltig, sterk humeus, donker-grijs, Zand: matig grof, Opm.: op 250 cm een onregelmatig fragment; slootdemping of getijdeafzetting
275 - 300	veen	zwak kleiig, zwart, A-horizont
300 - 360	veen	mineraalarm, bruin, C-horizont

3346002

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 121986
Y-coordinaat (m)	: 478759
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -150
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 40	zand	sterk siltig, bruin, Zand: zeer fijn, opgebrachte grond
40 - 60	klei	matig siltig, bruin-grijs, C-horizont
60 - 90	veen	sterk kleiig, donker-grijs-bruin
90 - 120	veen	mineraalarm, bruin, weinig plantenresten, C-horizont
120 - 155	klei	matig siltig, sterk humeus, veel plantenresten, C-horizont
155 - 200	veen	mineraalarm, bruin, weinig plantenresten, C-horizont

3346003

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122005
Y-coordinaat (m)	: 478755
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -150
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 30	zand	matig siltig, bruin, A-horizont, opgebrachte grond
30 - 40	klei	sterk siltig, bruin-grijs, omgewerkte grond
40 - 85	veen	mineraalarm, bruin, spoor plantenresten, C-horizont
85 - 125	klei	matig siltig, sterk humeus, licht-bruin, veel plantenresten
125 - 200	veen	mineraalarm, bruin, veel plantenresten

3346004

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122028
Y-coordinaat (m)	: 478748
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -146
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 20	zand	matig siltig, donker-bruin, Zand: matig fijn, A-horizont, opgebrachte grond
20 - 50	klei	sterk zandig, licht-bruin, omgewerkte grond
50 - 105	veen	zwak kleiig, bruin, C-horizont
105 - 150	klei	matig siltig, sterk humeus, veel plantenresten, C-horizont

3346005

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122042
Y-coordinaat (m)	: 478745
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -150
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 30	zand	uiterst siltig, bruin, A-horizont
30 - 50	klei	matig siltig, weinig roestvlekken, C-horizont
50 - 80	veen	sterk kleiig, bruin, C-horizont
80 - 150	klei	matig siltig, sterk humeus, bruin, veel plantenresten, C-horizont
150 - 200	veen	mineraalarm, bruin, veel plantenresten, C-horizont

3346006

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 121980
Y-coordinaat (m)	: 478785
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -151
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 20	zand	matig siltig, zwak humeus, bruin, Zand: zeer fijn, A-horizont, opgebrachte grond
20 - 40	zand	matig siltig, bruin-geel, Zand: matig grof, opgebrachte grond
40 - 120	zand	matig siltig, donker-grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond

3346007

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 121995
Y-coordinaat (m)	: 478788
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -145
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 15	stenen	grijs
15 - 40	zand	matig siltig, geel, Zand: matig grof, opgebrachte grond
40 - 70	zand	matig siltig, grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
70 - 90	klei	sterk zandig, donker-grijs, opgebrachte grond
90 - 110	zand	matig siltig, geel-grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
110 - 130	klei	zwak zandig, donker-grijs, A-horizont
130 - 150	klei	matig siltig, grijs, C-horizont, Opm.: Amstel
150 - 170	veen	mineraalarm, donker-bruin, weinig plantenresten, C-horizont

3346008

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122014
Y-coordinaat (m)	: 478775
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -158
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 15	stenen	grijs
15 - 40	zand	matig siltig, geel, Zand: matig grof, opgebrachte grond

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
40 - 55	zand	matig siltig, grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
55 - 70	klei	sterk zandig, bruin-grijs, A-horizont, opgebrachte grond
70 - 110	zand	matig siltig, geel-grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
110 - 120	klei	zwak zandig, donker-grijs, A-horizont
120 - 130	klei	zwak siltig, grijs, C-horizont
130 - 140	veen	zwak kleiig, donker-bruin, A-horizont
140 - 200	veen	mineraalarm, bruin, weinig plantenresten, C-horizont

3346009

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122023
Y-coordinaat (m)	: 478778
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -156
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 15	stenen	grijs
15 - 40	zand	matig siltig, geel, Zand: matig grof
40 - 60	zand	matig siltig, grijs, Zand: matig grof
60 - 65	klei	zwak zandig, donker-grijs, A-horizont, opgebrachte grond
65 - 115	zand	matig siltig, geel-grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
115 - 120	klei	zwak siltig, zwak humeus, grijs, AC-horizont
120 - 185	veen	mineraalarm, bruin, weinig plantenresten

3346010

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122027
Y-coordinaat (m)	: 478760
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -147
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 50	zand	matig siltig, bruin, Zand: matig grof, opgebrachte grond
50 - 70	klei	sterk zandig, zwart, opgebrachte grond
70 - 100	zand	matig siltig, geel-grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
100 - 125	klei	matig siltig, donker-grijs, A-horizont
125 - 140	veen	zwak kleiig, donker-bruin, A-horizont
140 - 200	veen	mineraalarm, bruin, spoor plantenresten, C-horizont

3346011

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122053
Y-coordinaat (m)	: 478766
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -158
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 20	zand	matig siltig, grijs-bruin, Zand: zeer fijn, opgebrachte grond
20 - 60	klei	matig zandig, grijs-bruin, A-horizont, omgewerkte grond
60 - 120	veen	zwak kleiig, bruin, spoor plantenresten, C-horizont
120 - 150	klei	matig siltig, sterk humeus, grijs-bruin, weinig plantenresten, C-horizont
150 - 200	veen	mineraalarm, bruin, veel plantenresten, C-horizont

3346012

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122046
Y-coordinaat (m)	: 478778
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -154
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 50	zand	matig siltig, bruin, Zand: matig grof, opgebrachte grond
50 - 80	klei	sterk zandig, sterk humeus, donker-grijs, opgebrachte grond
80 - 100	klei	zwak siltig, donker-grijs, A-horizont, omgewerkte grond
100 - 135	veen	zwak kleiig, bruin, A-horizont
135 - 200	veen	mineraalarm, bruin, weinig plantenresten, A-horizont

3346013

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122063
Y-coordinaat (m)	: 478787
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -164
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 20	zand	matig siltig, grijs-bruin, Zand: zeer fijn, opgebrachte grond
20 - 40	zand	matig siltig, geel, Zand: matig grof, opgebrachte grond
40 - 60	klei	sterk zandig, grijs-bruin

3346014

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122004
Y-coordinaat (m)	: 478791
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -149
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 100	niet benoemd	geel, opgebrachte grond, Opm.: vergelijkbaar aan boring 15
100 - 120	klei	zwak siltig, A-horizont
120 - 200	veen	mineraalarm, bruin, weinig plantenresten, Opm.: mogelijk met aan de top nog ca. 0 20 cm komklei (Ks1)

3346015

Projectnummer	: 3346
Projectnaam	: Ouderkerk aan de Amstel - het Kampje
Soort boring	: Archeologische boring
Coordinaatsysteem	: Rijksdriehoeksmeting
X-coordinaat (m)	: 122016
Y-coordinaat (m)	: 478803
Locatiebepaling	: Gemeten, GPS
Referentievlak	: Normaal Amsterdams Peil
Maaiveld (cm)	: -149
Bepaling maaiveldhoogte	: Actueel Hoogtebestand Nederl.
Datum boring	: 6-10-2016
Uitvoerder	: EK/RH

Lithologie

Diepte (cm)	Grondsoort	Omschrijving
0 - 15	stenen	grijs, Opm.: Graskeien
15 - 40	zand	matig siltig, geel, Zand: matig grof, opgebrachte grond
40 - 65	zand	matig siltig, grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
65 - 100	klei	sterk zandig, sterk humeus, donker-bruin-grijs, opgebrachte grond
100 - 150	zand	matig siltig, geel-grijs, Zand: matig grof, opgebrachte grond
150 - 160	veen	zwak kleiig, grijs-bruin, A-horizont, Opm.: veraard
160 - 165	klei	zwak siltig, bruin-grijs, C-horizont
165 - 170	veen	sterk zandig, matig grindig, bruin
170 - 220	veen	mineraalarm, zwart-bruin, C-horizont
220 - 300	veen	mineraalarm, bruin, veel plantenresten, C-horizont

KAART 1 - LIGGING PLANGEBIED

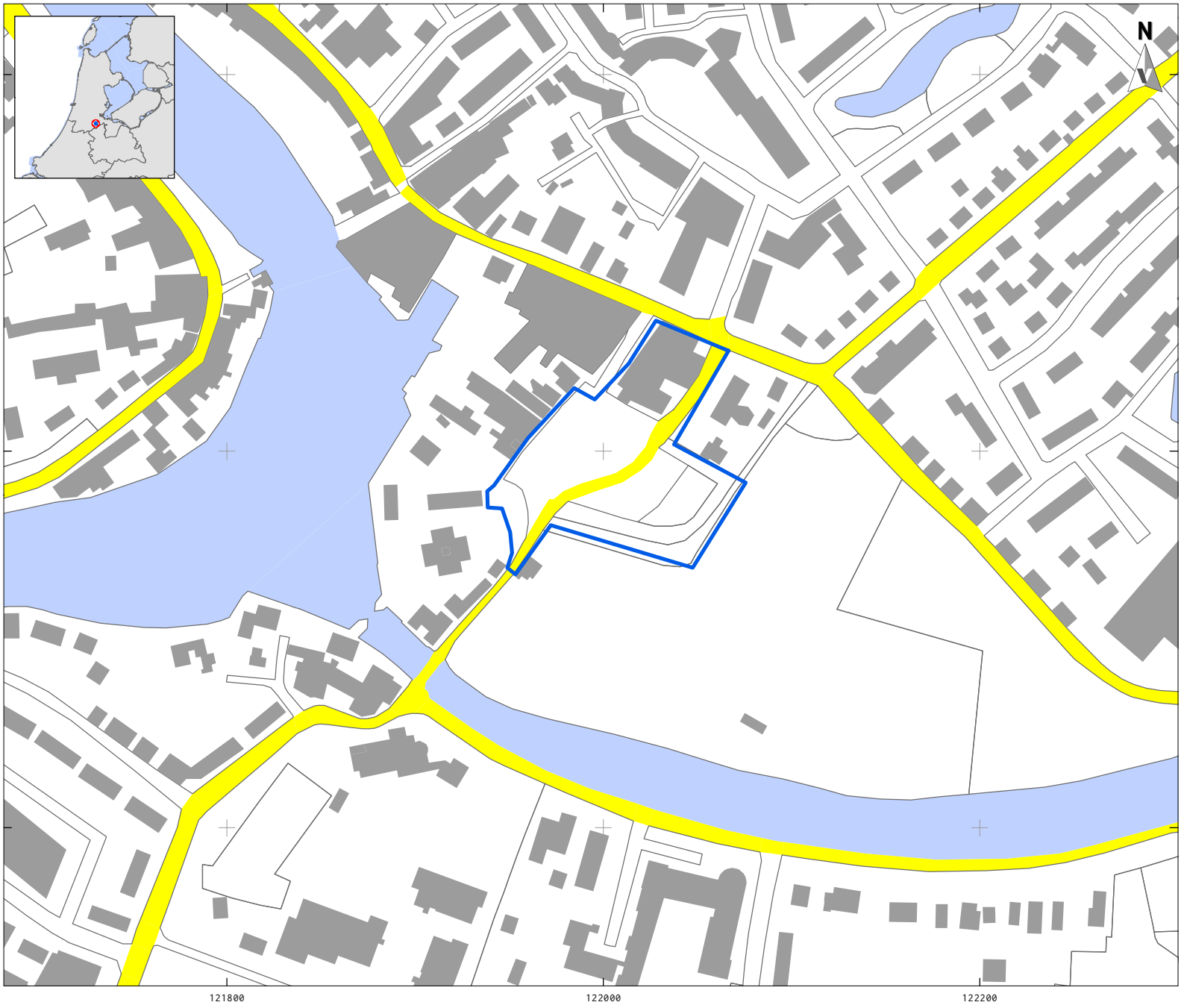

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Snelweg
- Hoofdweg
- Regionale weg
- Lokale weg

Project:	V16-3346 Ouderkerk aan de Amstel - Het kampje BO+IVO
Rapport:	V1425
Datum:	Oktober 2016
Bron:	Top10NL, CC-BY Kadaster 2014
Tekenaar:	EK
Schaal:	1:3.000 / A4

0 50 m

VESTIGIA Archeologie & Cultuurhistorie

KAART 2 - NATUURLIJK LANDSCHAP

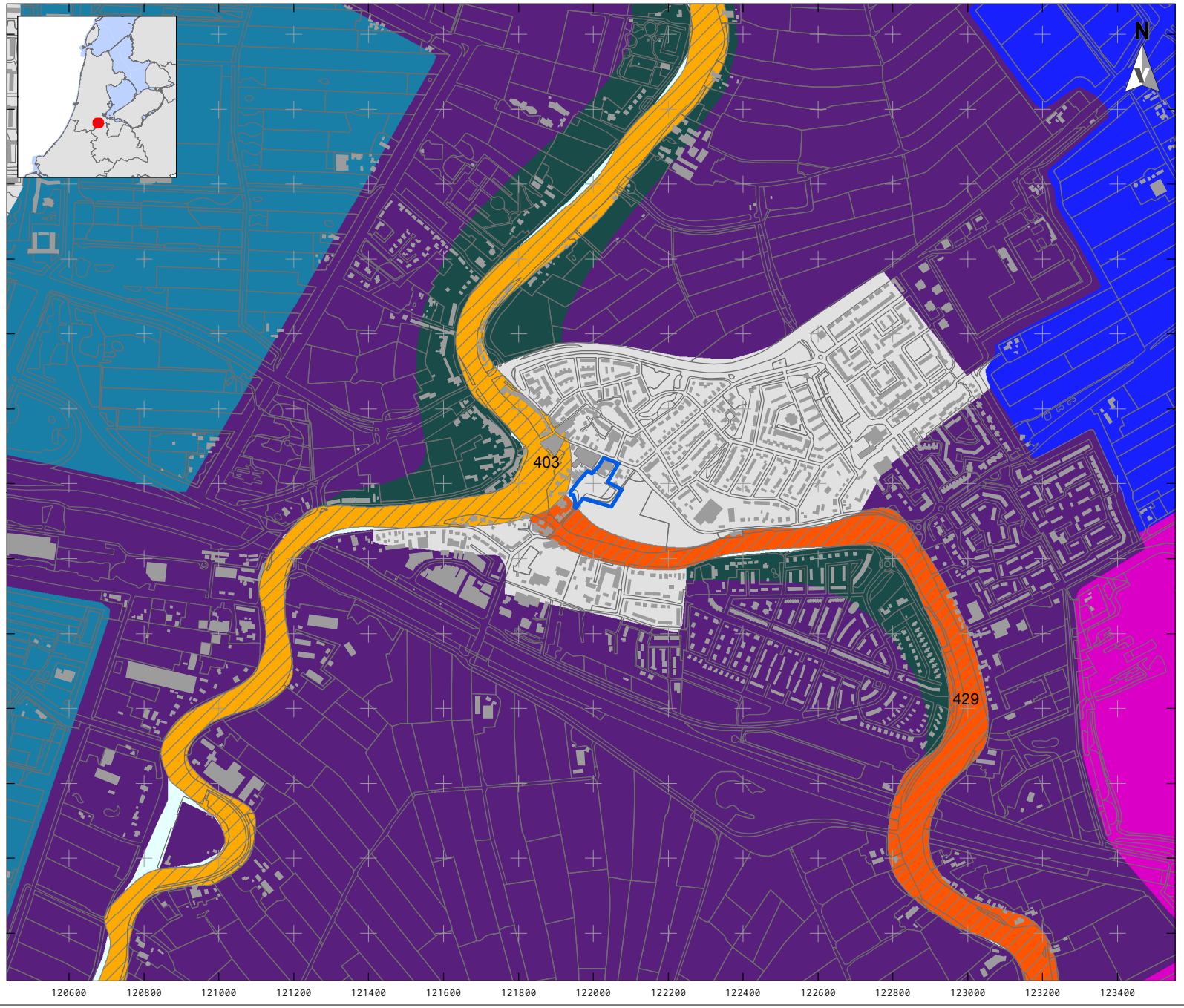

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Crevasse kanaal / zandwaaier

Stroomgordel (begin- einde sedimentatie)

- 403, 2857-1577 jaar BP
- 429, 2857-1577 jaar BP

Moerige gronden

- 201: Kleiig veen op zavel- en kleiondergrond

Veengronden

- 101": Kleiig moerige bovengrond of kleidek op eutroof veen tot tenminste 120 cm-mv.
- 105: Kleiig moerige bovengrond of kleidek op oligotroof veen veelal tot dieper dan 120 cm-mv.
- 107: Oligotroof veen tot dieper dan 120 cm-mv.

Kleigronden

- 405: Zware klei op veen (marien)

Overig

- 999: Bebouwing, dijken, groeves enz.
- 998: Water

Project:	V16-3346 Ouderkerk aan de Amstel - Het kampje BO+IVO
Rapport:	V1425
Datum:	Oktober 2016
Bron:	Top10NL, CC-BY Kadaster 2014 Cohen et al. 2012 / Alterra 2012
Tekenaar:	EK
Schaal:	1:15.000 / A4

0 200 m

VESTIGIA
Archeologie & Cultuurhistorie

KAART 3 - ARCHEOLOGIE

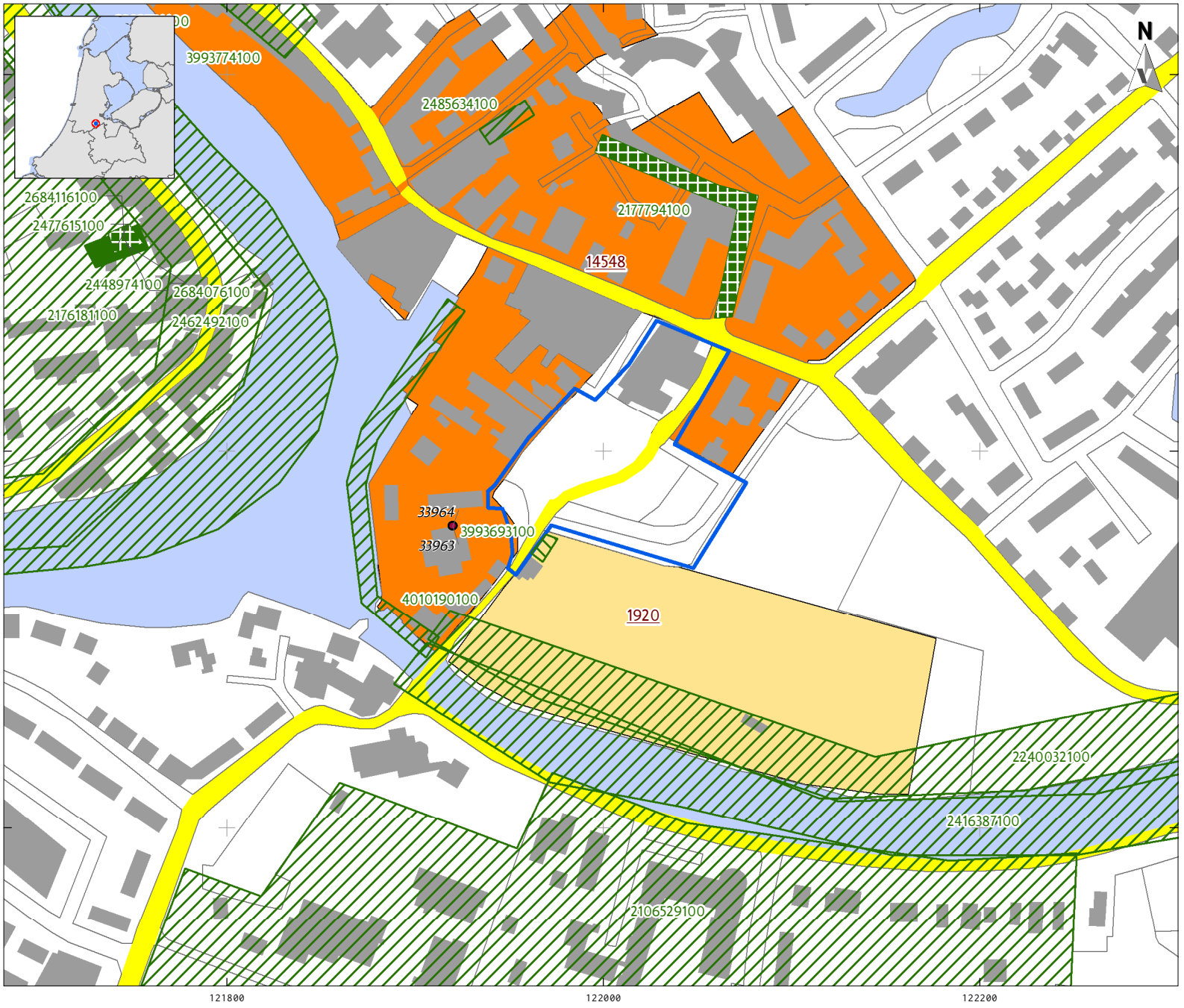

LEGENDA

- Plangebied
- Bebouwing
- Water
- Overige topografie
- Snelweg
- Hoofdweg
- Regionale weg
- Lokale weg
- Waarnemingen
- Archeologisch: opgraving/proefsleuven
- Archeologisch: begeleiding
- Archeologisch: booronderzoek
- Archeologisch: bureauonderzoek
- Terrein van archeologische waarde
- Terrein van hoge archeologische waarde

Archis3 OMnr 2040879100 is niet afgebeeld

Project:	V16-3346 Ouderkerk aan de Amstel - Het kampje BO+IVO
Rapport:	V1425
Datum:	Oktober 2016
Bron:	Top10NL, CC-BY Kadaster 2014 RCE, 2016
Tekenaar:	EK
Schaal:	1:3.000 / A4

0 50 m

VESTIGIA Archeologie & Cultuurhistorie

KAART 4 - RESULTATEN BOORONDERZOEK

LEGENDA

- Plangebied

Boringen met bodemopbouw

- 1
- 2
- 3
- onduidelijk

Project:	V16-3346 Ouderkerk aan de Amstel - Het kampje BO+IVO
Rapport:	V1425
Datum:	Oktober 2016
Bron:	Topo (RD); ESRI Nederland & Community Maps Contributors
	EK
Tekenaar:	
Schaal:	1:1.500 / A4

0 25 m

VESTIGIA Archeologie & Cultuurhistorie

Vestigia BV *Archeologie & Cultuurhistorie*
Spoorstraat 5
3811 MN Amersfoort
Nederland

Telefoon 033 277 92 00
E-mail info@vestigia.nl
Website www.vestigia.nl

K.v.K. Gooi- en Eemland 32078894

Erfgoedingenieurs

"Engineering the past, creating the future"